

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018–2020

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Monika Bártová

Moderní technologie ve vzdělávání dospělých

Praha 2020

Vedoucí diplomové práce:

doc. Dr. Milan Beneš

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER PART-TIME STUDIES

2018–2020

DIPLOMA THESIS

Monika Bártová

Modern Technologies in Adult Education

Prague 2020

The Diploma Thesis Work Supervisor:

doc. Dr. Milan Beneš

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Monika Bártová

Poděkování

Děkuji panu doc. Dr. Milanovi Benešovi za odborné vedení diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá moderními technologiemi ve vzdělávacím procesu dospělých. Teoretická část práce definuje a popisuje základní pojmy – vzdělávání dospělých a andragogiku, včetně historického vývoje. Druhá kapitola se zaměřuje na formy a metody výuky, mezi které se řadí také e-learning, metoda podmíněna online prostředím. Definice e-learningu otevírá kapitolu, která popisuje moderní technologie používané ve výuce a zaměřuje se na kontext využívání informačních a komunikačních technologií u studentů distančního a kombinovaného studia. Praktická část zjišťuje pomocí kvantitativně-kvalitativních metod vztah studentů kombinované formy studia k moderním technologiím využívaných při jejich studiu.

Klíčová slova

Didaktika, e-learning, internet, metody výuky, moderní technologie, počítač, vzdělávání dospělých.

Annotation

The diploma thesis deals with modern technologies in the educational process of adults. The theoretical part defines and describes the basic concepts - adult education, and andragogy, including historical development. The second chapter focuses on teaching forms and methods, including e-learning, a method conditional on the online environment. The definition of e-learning opens a chapter that describes modern technologies used in teaching and focuses on the context of the use of information and communication technologies in distance and part-time study. The practical part uses quantitative-qualitative methods to find out the relationship between students of combined forms of study and modern technologies used in their studies.

Keywords

Adult education, computer, didactics, e-learning, internet, modern technologies, teaching methods.

OBSAH

ÚVOD	8
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	10
1.1 Historický vývoj vzdělávání dospělých	11
1.2 Andragogika.....	15
1.2.1 Dějiny andragogiky	16
1.3 Legislativní rámec	17
2 FORMY A METODY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	20
2.1 Formy vzdělávání dospělých	22
2.2 Metody vzdělávání dospělých	23
2.3 E-learning	24
2.3.1 Výhody a nevýhody e-learningu	26
2.3.2 E-learning a jeho využití ve vysokoškolském vzdělávání.....	27
3 MODERNÍ TECHNOLOGIE VE VZDĚLÁVÁNÍ	29
3.1 Moderní technologie jako didaktický prostředek.....	29
3.2 Moderní technologie ve vzdělávání dospělých.....	32
3.3 Distanční vzdělávání	33
4 VYUŽITÍ MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ U STUDENTŮ	
KOMBINOVANÉ FORMY STUDIA	36
4.1 Cíle výzkumu.....	37
4.2 Metodologie a výzkumné techniky	38
4.3 Průběh výzkumu	39
4.4 Výzkumný soubor	40
4.5 Prezentace a vyhodnocení výzkumu	40
4.6 Výsledky výzkumu.....	41
4.6.1 Kvantitativní část výzkumu	41
4.7 Interpretace výsledků výzkumu	62
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM ZKRATEK	72
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Informační a komunikační technologie mění svět. Mění se požadavky na určité profese, což dospělé nutí i motivuje k neustálému se vzdělávání a přizpůsobení se moderní době. To, co je pro mladou generaci samozřejmostí, je pro starší generaci, která nevyrostala a určitou část života nežila ve světě prostoupeným moderními technologiemi, nové a složité. S tímto souvisí také změny forem a metod vzdělávacího procesu, například u kombinovaného studia, které je z velké části založeno na samostudiu. Kombinované (dříve též dálkové) studium kombinuje prvky prezenčního studia a samostudia, které je koordinováno vzdělávací institucí.

Diplomová práce se zabývá moderními komunikačními a informačními technologiemi ve vzdělávání dospělých v rámci kombinovaného studia, věnuje se současným trendům, které prostupují výukou, jejich výhodami i úskalími.

Teoretická část se věnuje současné situaci v oblasti vzdělávání dospělých jedinců, podmínkám v České republice, včetně legislativního rámce, charakterizuje kombinované studium. Popisuje širokou oblast edukačních procesů, tedy současné formy vzdělávání dospělých. Neopomíná jak formální vzdělávání, tedy vzdělávání vázané na školský systém, tak neformální, kam se řadí otevřené univerzity a univerzity třetího věku, ale též samozřejmě profesně orientované vzdělávání, tedy vzdělávání odborné, školení, prohloubení kvalifikace a rekvalifikace. Definuje metody vzdělávání dospělých, tedy metody monologické, dialogické, výcvikové metody a E-learning, a popisuje moderní a online technologie užívané ve výuce nejen z pohledu pozitivního vlivu, ale také z negativního hlediska. Praktická část navazuje na poslední kapitoly části teoretické a zkoumá pomocí výzkumu kvantitativně-kvalitativního, jak jsou studenti kombinovaného studia, kteří chodí do práce a zároveň studují, spokojeni s výukou, která je prostoupena moderními technologiemi. Zjišťuje, v čem pracující studenti vidí výhody moderních technologií při svém studiu, neboť ty by měly studium usnadňovat a umožnit jim vzdělávat se i mimo budovy jednotlivých vzdělávacích institucí, ale také naopak, do jaké míry může být obtížné s novými technologiemi pracovat. Výzkumná část je směřována především do oblasti e-learningu, tedy moderní výukové metody, jež využívá

moderní technologie, výpočetní techniku a internet k výuce, konkrétně například k tvorbě a realizaci kurzů a testů, k tvorbě a distribuci studijního materiálu, k vzájemné komunikaci mezi studenty a studenty a pedagogy¹.

Toto téma jsem si vybrala, neboť jakožto student kombinovaného studia oboru Andragogika moderní technologie při studiu využívám velmi často. Umožňují mi především vzdělávat se ve svém studijním oboru, aniž bych musela, tak jako studenti prezenčního studia, usedat denně do školní lavice. Studium mi tedy značně usnadňují – časově i svou dostupností odkudkoliv. Moderní technologie používám denně také ve své práci a neustále se učím novým věcem, neboť vývoj těchto technologií jde rychle kupředu. Ne všichni mí spolupracovníci však sdílí podobné nadšení z určité vázanosti na moderní technologie a všude prostoupené digitalizace. Zajímá mě, jaký je obecný pohled studentů kombinovaného studia na vzdělávání pomocí moderních technologií. Hlavním cílem výzkumného šetření je tedy zjištění postojů a zkušeností s užíváním moderních technologií ve výuce a v rámci studia z pohledu studentů kombinovaného studia.

¹ ZOUNEK, J. *E-Learning a vzdělávání: Několik pohledů na problematiku e-learningu*. Pedagogika. 2006, roč. 56, č. 4.

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

„Chceme-li dospělého člověka dále zdokonalovat, což znamená vzdělávat a vychovávat, musíme ho především dokonale znát. Poznat ho znamená proniknout k jeho nitru, znát jeho schopnosti, postup jeho myšlení a smýšlení, motivaci jeho chování a jednání, jeho charakter a temperament.“²

Vzdělávání dospělých, celoživotní vzdělávání, rekvalifikační a profesní vzdělávání jsou současným fenoménem. Žádá si to doba, ve které žijeme a které dominuje ekonomický růst a vědecký pokrok. V nezákladnější formě se v souvislosti se vzděláváním dospělých, které lze charakterizovat jako vzdělávání po ukončení počátečního vzdělávání, konkrétně tedy po vstupu na trh práce a zapojení se do ekonomického procesu, hovoří o doplnění vzdělání, které nebylo dospělému jedinci poskytnuto. Na vyšší úrovni se jedná o další profesní vzdělávání, tedy o již zmíněné kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání, vyšší vzdělávání. Rovněž však nelze opomenout občanské a zájmové vzdělávání. První zmíněné je charakterizováno jako vzdělávání zaměřené na formování vědomí práv a povinností osob v jejich občanských, politických, společenských i rodinných rolích. Zájmové vzdělávání představuje širokou škálu edukačních procesů a činností s ohledem na zájmovou oblast jedinců³.

Úroveň vzdělání obyvatelstva v České republice se neustále zvyšuje, stejně jako se zvyšuje podíl vzdělávání dospělých. Kontinuální vzdělávání probíhá v rámci formálního i neformálního vzdělávání, přičemž tzv. další vzdělávání (jakožto druhá fáze celoživotního vzdělávání) probíhá po vstupu absolventa na trh práce. Veliký důraz je v současnosti kladen také na profesní rozvoj zaměstnanců, tedy na rozvíjení jejich širších znalostí a dovedností a zvyšování tak konkurenceschopnosti firem.⁴ Vzdělávání dospělých lze charakterizovat jako: *„celý soubor probíhajících vzdělávacích procesů, které se uskutečňují ve vzdělávacích institucích i mimo ně, kdy lidé považovaní společností, do které patří, za dospělé, rozvíjejí své schopnosti, rozšiřují si své znalosti*

² Prof. PhDr. František Hyhlík

³ ŠERÁK, M., *Zájmové vzdělávání dospělých*, 2009.

⁴ VETEŠKA, J. *Kompetence ve vzdělávání dospělých*. Praha, 2010.

a zlepšují své profesní zaměření tak, aby uspokojili své vlastní potřeby a potřeby společnosti, do které patří. Vzdělávání dospělých zahrnuje jak školní a další vzdělávání, tak i mimoškolní studium a celé spektrum příležitostného vzdělávání, které je k dispozici ve společnosti sestávající z mnoha kultur a zaměřené na vzdělávání, ve kterém jsou uznávány přístupy založené jak na teorii, tak i na praxi“⁵.

1.1 Historický vývoj vzdělávání dospělých

Počátky potřeby vzdělávání dospělých lze najít již ve starověké době – fungovaly řecké filozofické školy, například Platonova akademie a Aristotelovo učiliště, zaměřené na mravní a rozumovou výchovu, a také v Egyptě existovalo tzv. Ramesseum určené k výchově a vzdělávání lékařů či kněží. V době helénistické byla významnou nositelkou vzdělanosti a odkazu pro budoucí generace Alexandrijská škola⁶.

Ve středověku řídila život církev. Středověkému vzdělávání dominovaly školy církevní, na kterých vyučovali kněží – na klášterních se vzdělávali budoucí mniši, na katedrálních kněží. Později přibýly školy farní. Feudálové, tedy držitelé půdy, absolvovali rytířskou přípravu, tedy vojenský výcvik. Světské vzdělávání bylo založeno na využití znalostí v praxi. Měšťanům se dostávalo všeobecného vzdělání na měšťanských školách, obchodníci a řemeslníci se pak sdružovali v ceších, které jsou typické pro městské prostředí. Právě cechy a hutě představovaly místa informálního učení a neformálního, tedy dalšího vzdělávání, vzdělávání dospělých. Především od 12. století se začaly školy specializovat, v Evropě vznikaly první univerzity. Na jednotlivých fakultách se vyučovala svobodná umění, teologie, práva a lékařství, přičemž první zmíněná fakulta, fakulta artistická, představovala základní stupeň univerzitního vzdělávání, po jejímž absolutoriu se dále pokračovalo ve studiu na dalších fakultách. Pražská univerzita (Univerzita Karlova) s těmito čtyřmi fakultami byla založena roku 1348. Studium na artistické fakultě trvalo čtyři roky a výstupem byl titul bakalář, navazující studium trvalo

⁵ *Hamburská deklarace* [online]. Pátá mezinárodní konference o vzdělávání dospělých, 1997 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/mezinarodni-konference-unesco-o-vzdelavani-dospelych-1>

⁶ PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003, s. 37

od sedmi do jedenácti let, po jehož úspěšném ukončení získali absolventi titul doktor či mistr⁷.

Později, se zavedením školské reformy Marie Terezie v 18. století bylo potřeba navýšit počet učitelů, a tak monarchie přistoupila k organizování tříměsíčních a šestiměsíčních kurzů pro budoucí učitele, jejichž součástí byla také pedagogická a didaktická průprava⁸.

Pro naše prostředí bylo významné především 19. století, ovšem již dříve se objevují snahy o řešení problematiky vzdělávání dospělých. V období renesance a humanismu již lze spatřovat projevy a snahy, přičemž za příklad je nutno zmínit Jana Ámose Komenského a jeho dílo *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, ve kterém vyzývá k celoživotnímu vzdělávání. Další snahy přicházejí s osvícenstvím a romantismem (které svým přístupem a myšlením zasahují do mnoha sfér a oborů), ovšem až s příchodem národního obrození v 19. století lze hovořit o nemalém rozmachu vzdělávání dospělých. Je to doba vzkříšení národa, pokrokového myšlení, národního uvědomění. Mezi největší osobnosti šíření osvěty a pokrokového myšlení patřili Josef Dobrovský, Josef Jungmann, František Palacký, Jan Evangelista Purkyně, Karel Slavoj Amerling. Činnost posledně jmenovaného nelze nezmínit, neb založil vzdělávací ústav pro ženy a dělnictvo v Budči⁹. Na konci 19. století pak vznikalo mnoho spolků a organizací zaměřených na vzdělávání a vzdělávání dospělých – Umělecká beseda, Spolek pro veřejné populární přednášky Osvěta a Tělovýchovná jednota Sokol. Také Tomáš Garrigue Masaryk významnou měrou přispěl k rozvoji vzdělávání dospělých jedinců na našem území. V této oblasti se zabýval především výchovou a vzděláváním dělnictva přímou činností na Dělnické akademii, jež vznikla již v roce 1896 s jeho přičiněním. Poté vydal spis *Otázka sociální*¹⁰, ve kterém se odráží jeho názory a postoje na poli společenském a politickém.

Nedlouho po republikovém zřízení byl roku 1919 vydán zákon o organizaci lidovýchovných kurzů občanské výchovy, který se věnoval vzdělávání dospělých. S tímto je spojené zakládání lidových škol a vyšších lidových škol, které umožňovaly

⁷ ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017.

⁸ PRŮCHA, J. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002b. s. 15.

⁹ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 21-22.

¹⁰ Pozn.: V roce 2000 vyšla reedice tohoto díla pod názvem *Otázka sociální I* (9. svazek) a *Otázka sociální II* (10. svazek). Ed. Jindřich Srovnal.

rekvalifikaci nezaměstnaných. Již od roku 1906 u nás fungoval tzv. Svaz osvětový (od roku 1925 Masarykův lidový ústav). Průlomovým se stal podnikový systém vzdělávání firmy Baťa. Následný úpadek v době druhé světové války zasáhl politickou, hospodářskou i kulturní a vzdělávací oblast. Poválečná doba značila opětný rozvoj, potřebu vzdělanosti dospělých a jejich profesní kvalifikaci. Jedním z prvních kroků bylo založení Katedry lidovychovy a knihovnictví na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a otevření oboru lidovychova, o což se zasadil profesor výchovy a vzdělávání dospělých Tomáš Trnka. Ovšem již od roku 1948 se veškerá činnost ubírala socialistickým směrem, v zájmu komunismu a státu¹¹.

Budování socialistické společnosti si vyžadovalo profesní kvalifikaci a rekvalifikaci, bylo tak zavedeno večerní a dálkové studium střední i vysokoškolské pro pracující. Byl založen Ústav pro dálkové studium učitelů na Univerzitě Karlově, na Univerzitě Komenského v Bratislavě, také Ústav pro studium pracujících na vysokých školách technických při Českém vysokém učení technickém. Rozvíjí se podnikové vzdělávání¹². Byl založen obor podniková pedagogika dospělých.

Státní plán vědeckého výzkumu začlenil do své činnosti problematiku vzdělávání dospělých. Vedoucím tohoto badatelského úkolu se stal František Hyhlík z Fakulty osvěty a novinářství Univerzity Karlovy v Praze, který kolem sebe utvořil tým odborníků, v němž působil například také Kamil Škoda, Milan Nakonečný či Vladimír Jochmann. Na jedné straně tady fungoval precizní systém vzdělávání dospělých, na straně druhé se však orientoval jedním směrem v duchu socialistických hodnot a organizace státu. Mezi dvě významná pracoviště šedesátých let minulého století náležel Institut osvěty a novinářství (v roce 1965 přejmenovaný na Fakultu osvěty a novinářství, v roce 1968 na Fakultu sociálních věd a publicistiky), na němž se vyučoval obor pedagogika dospělých, konkrétně na Katedře pedagogiky a psychologie (později přejmenovaná na Katedru výchovy a vzdělávání dospělých). Druhým odborným pracovištěm, které bylo klíčové a inovativní v oblasti vzdělávání dospělých, byla Katedra pedagogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, kde byl zaveden obor sociologie – pedagogika

¹¹ ŠKODA, K. *Kapitoly z dějin andragogiky*. Praha: Karolinum, 1996, s. 130.

¹² ŠKODA, K., tamtéž.

dospělých. V Olomouci působil například Vladimír Jochmann. Na sklonku sedmdesátých let 20. století vznikla nová Katedra výchovy a vzdělávání dospělých Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Sedmdesátá léta však znamenala nástup normalizace do pedagogiky, odchod mnohých odborníků a zavedení nových pravidel¹³.

V této době bylo vydáno několik děl s problematikou vzdělávání dospělých. František Hyhlík a Věra Kněžů vydali *Základy pedagogiky dospělých* z roku 1969, Kamil Škoda *Úvod do pedagogiky dospělých*, Vladimír Jůva vytvořil skripta *Problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. Zároveň se začíná objevovat otázka mimoškolního vzdělávání dospělých a vzdělávání seniorů a oblast didaktiky podnikového vzdělávání. Dále byl vytvořen jednotný plán přípravy vysokoškolských odborníků pro několik sfér vzdělávání, přičemž byly vytvořeny jednotlivé obory tyto sféry zaštiťující. Jednalo se o tyto obory: obor teorie kultury (mimoškolní výchova a vzdělávání dospělých) a obor výchova a vzdělávání dospělých (školní výchova a vzdělávání dospělých a vzdělávání pracovníků v organizacích)¹⁴. S rozpadem dosavadního zřízení byl obor výchova a vzdělávání dospělých přetransformován na obor andragogika. Olomoucká katedra si zachovala směr sociologický a psychologický, pražská katedra se věnuje oblasti řízení lidských zdrojů a personálního řízení.

V celosvětovém měřítku se edukací dospělých zabývá UNESCO – organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu. Úroveň vzdělávání dospělých je různá v různých zemích v Evropě. U zemí Evropské unie existuje tzv. *Strukturální ukazatel: Celoživotní vzdělávání pro zjištění podílu zapojení dospělých v oblasti celoživotního učení*, tedy dalšího vzdělávání, rekvalifikačního, profesního. Ke zjištění podílu je prováděno statistické šetření LSF (European Union Labour Force Survey). Pravidelně patří k nejlépe hodnoceným zemím s nejvyšším podílem a nejkvalitnějším systémem vzdělávání dospělých Finsko, Dánsko, Švédsko, Nizozemí, Velká Británie, ale také Rakousko

¹³ ŠIMEK, D. a H. BARTOŇKOVÁ. *Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 10-15.

¹⁴ LUKÁČ, E. *Katedra andragogiky FF PU – vznik, vývoj a hlavní oblasti působení za období 45 roků*. *Andragogická revue*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 115.

a Slovinsko. Z výsledků je také patrné, že se podíl dospělých účastníků se dalšího vzdělávání zvyšuje¹⁵.

1.2 Andragogika

Člověk se učí neustále, vzdělávání nekončí s ukončením školní docházky, studia. Vzdělávání dospělých osob se věnuje vědní disciplína zvaná andragogika, která se zabývá veškerými procesy souvisejícími se vzděláváním dospělých osob¹⁶.

Pojem andragogika však nemá jednotné vymezení. Ve světě ani na našem území nenahradila označení vzdělávání dospělých a ne ve všech zemích se používá. U nás byl pojem zaveden roku 1990 schválením akreditační komisí a ministerstvem školství jako studijního oboru. Andragogika je aplikovaná pedagogická věda, stále jsou však vžitě dvě definice a pojetí andragogiky vycházející z historického vývoje vzdělávání dospělých v našem prostředí. Užší pojetí vykládá andragogiku jako vědu o vzdělávání dospělých, širší pojetí zahrnuje také sociální oblast, péči a resocializaci, zabývá se tedy veškerým působením na dospělé jedince¹⁷.

Milan Beneš z Univerzity Jana Ámose Komenského v Praze definuje a člení andragogiku jako vědní obor, studijní obor a andragogickou praxi. Konkrétně je andragogika dle jeho pojetí „vědní obor v systému věd o výchově a vyučování zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých“, ale též „studijní obor v programu pedagogických věd sloužící k přípravě budoucích odborníků v oblasti vzdělávání dospělých“¹⁸. Andragogickou praxi chápe jako „oblast společenské činnosti, ve které se realizuje vzdělávání a intencionální (záměrné) učení se dospělých“¹⁹. Olomoucká větev, a tedy širší pojetí disciplíny, definuje náplň andragogiky jako širokou oblast vzdělávání – vzdělávání školské i mimoškolské a zájmové, obsahuje také výchovu občanskou

¹⁵ Eurostat. Your key to European statistics [online]. [cit. 2019-10-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>.

¹⁶ PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2014, s. 40-41.

¹⁷ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 11, 12.

¹⁸ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 12.

¹⁹ BENEŠ, M., tamtéž, s. 12.

a politickou, kulturní, ekologickou, tělesnou a další. Zahrnuje péči, sociální práci a poradenství (tj. sociální andragogika), též se věnuje kulturně-výchovné práci, například v oblasti seberealizace a trávení volného času²⁰.

1.2.1 Dějiny andragogiky

V oblasti samotného historického vývoje je vždy nutné rozlišit, zda se na dějiny andragogiky díváme jako na rozvoj myšlení v oblasti výchovy a vzdělávání nebo jako na samotný vývoj vzdělávání.

Pojem andragogika poprvé použil v roce 1833 Alexander Kapp, německý gymnaziální profesor, s cílem vymezit andragogiku od pedagogiky. Tento pojem použil také ve svém díle *Platonova nauka o výchově* pro název jednoho z oddílů, který pojmenoval *Andragogika, neboli vzdělávání v mužném věku*²¹. Při definici pojmu vychází z řeckého pojmu *anér*, tedy dospělý. V prvopočátcích přistupovala řada odborníků k tomuto pojmu velmi skepticky a kriticky²². Generace Alexandra Kappého andragogiku jako samostatnou disciplínu nepřijala, naopak ji zcela zavrhl. Jedním z Kappého oponentů byl filozof a pedagog Johann Friedrich Herbart, jenž byl přesvědčen, že cílem vzdělávání je výuka dětí. Až ve 20. století se opět začíná hovořit o pojmu andragogika. V roce 1921 jeden z pracovníků Akademie práce při sepisování výroční zprávy tento pojem použil, a sice z důvodu, že byl přesvědčen, že pedagogika nemůže pojmut jak vzdělávání dětí, tak i dospělých, a vzdělávání a výchovu dospělých je tedy nutné samostatně vymezit. Ovšem až ve 40. letech dochází k postupnému přijímání andragogiky jako samostatné vědní disciplíny. Holandský profesor Ten Have proto rozlišil dvě disciplíny v oblasti vzdělávání dospělých. Andragogii jako sociálně technologickou disciplínu a andralogii jako syntetickou sociálně-vědní disciplínu²³. Především pak po druhé světové válce je

²⁰ ŠIMEK, D. a H. BARTOŇKOVÁ. *Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 10-15.

²¹ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 11-12

²² BENEŠ, M., *tamtéž*.

²³ BENEŠ, M., *tamtéž*.

otázka vzdělávání dospělých velmi aktuální, s čím se definuje i pojem andragogika a usiluje o integrovaný vědecký přístup²⁴.

Mezi důležitá poválečná díla patří *Motivation and personality* od Abrahama Maslowa z roku 1951 a z téhož roku *Andragogy – nature, possibilities and boundaries of adult education* od Henricha Hanselmanna, či *Identity and the life cycle* od Erika Eriksona z roku 1959. Henrich Hanselmann přitom přišel s koncepcí pozitivního formování člověka, které dělí na péči, výchovu a vzdělávání. Od 60. let již byla andragogika vyučována na mnoha evropských univerzitách, především pak v zemích bývalé Jugoslávie, v Německu, Francii a v některých severských zemích. Především odborníci z Jugoslávie se zasadili o rozvoj andragogiky a její vědecký přístup²⁵.

V České republice je pojem andragogika používán od roku 1990, jak již bylo psáno, kdy byla prosazena jako studijní obor na vysokých školách, čímž nahradila obor výchova a vzdělávání dospělých, a ukotvila se v našem vzdělávacím systému.

1.3 Legislativní rámec

Vzhledem k celosvětové situaci a požadavkům společnosti, přijala v roce 2007 vláda České republiky *Strategii celoživotního učení ČR*²⁶, jakožto základní a ucelený koncept celoživotního učení. Ovšem Česká republika postrádá ucelený systémový charakter v oblasti vzdělávání dospělých (čemuž se věnuje druhá kapitola teoretické části této práce), neb pro uvedení tohoto konceptu do praxe chybí stále vhodné podmínky. Strategie vymezuje celoživotní učení jako celek všech možností vzdělávání (formální i neformální) a získávání kvalifikací a kompetencí během života.

Zákon o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb.) stanovuje podmínky pro celoživotní vzdělávání v rámci jednoho paragrafu, paragrafu č. 60. Umožňuje univerzitám realizovat

²⁴ PALÁN, Z. *Dějiny andragogiky*. Andragogický slovník. [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <http://andromedia.cz>

²⁵ PALÁN, Z., *tamtéž*.

²⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Strategie celoživotního učení ČR* [online] ©2013-2019 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

výuku v rámci celoživotního vzdělávání, neurčuje však podobu: „V rámci své vzdělávací činnosti může vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplatu programy celoživotního vzdělávání orientované na výkon povolání nebo zájmově. Bližší podmínky celoživotního vzdělávání stanoví vnitřní předpis“²⁷. Absolvent univerzitního (či vysokoškolského) programu v rámci konceptu celoživotního vzdělávání získává osvědčení a během studia nenabývá výhod vyplývajících ze statusu studenta. Pojmu celoživotní vzdělávání se věnuje také dokument *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020*²⁸, vydaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. V současnosti se připravuje nová koncepce *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, která má za cíl mj.: „zaměřit vzdělávání více na získání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život; podporu učitelů, ředitelů a dalších pracovníků ve vzdělávání a zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce“²⁹.

Dílejší legislativní normou pro oblast vzdělávání dospělých je rovněž zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání³⁰. Ten se specificky zaměřuje na určitou část vzdělávání dospělých, a sice na další vzdělávání, tedy na vzdělávání po dosažení určitého stupně vzdělání.

Také zákoník práce³¹ obsahuje část, kterou věnuje péči o zaměstnance a jejich odborný rozvoj, konkrétně v části desáté, hlavě druhé, a především pak zmiňuje školení, odborné praxe, kvalifikace a zvyšování kvalifikace. Rekvalifikaci neopomíjí ani zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti³².

²⁷ Česká republika. Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) [online]. In: Sběrka zákonů, 22. 4. 1998 [vid. 2019-09-19]. Dostupné z:

²⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020* [online] ©2019 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z [www: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf](http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf)

²⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+* [online] ©2013-2019 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z [www: http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030](http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030)

³⁰ Česká republika. Zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání) [online]. In: Sběrka zákonů, 30. 3. 2006 [vid. 2015-05-09]. Dostupné z:

³¹ Česká republika. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce [online]. In: Sběrka zákonů, 21. 4. 2006 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z:

³² Česká republika. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. In: Sběrka zákonů, 13. 5. 2004 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z:

Na mezinárodním poli se vzdělávání dospělých a celoživotnímu vzdělávání věnují zejména Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO). Na vývoji v oblasti vzdělávání dospělých se v druhé polovině minulého století se však podílely i jiné organizace. Především v 70. letech bylo předloženo několik významným dokumentů a strategií k celoživotnímu vzdělávání - například koncept placeného pracovního volna pro vzdělávání či *Úmluva o poradenství pro volbu povolání a odborné výchově pro rozvoj lidských zdrojů* (Mezinárodní organizace práce). V roce 1996 byl členskými státy OECD vyhlášen dokument *Celoživotní učení pro všechny* (Lifelong Learning for All). Své aktivity v oblasti vzdělávání dospělých a celoživotního vzdělávání prosazuje také Evropská unie, která prostřednictvím Evropské komise vydala *Memorandum o celoživotním učení* s výzvou řešení otázek v oblasti vzdělávání a dostupnosti vzdělávání³³. Významnou je též již zmíněná *Hamburská deklarace* z roku 1997, která byla přijata na Mezinárodní konferenci o vzdělávání dospělých UNESCO a k níž se odkazuje také na následné konferenci v roce 2009 skrze dokument *Framework of Action*³⁴.

Hamburská deklarace (*The Hamburg declaration*) definuje vzdělávání dospělých, přičemž určující není pouze vzdělávání ve vzdělávacích institucích, ale i mimoškolské prostředí. Zároveň upozorňuje, že vzdělávání je prioritou, a tedy není jen právem, ale i povinností. Druhým přijatým dokumentem této konference je tzv. *Agenda pro budoucnost* (*The agenda for the future*), který se zabývá jednotlivými aspekty ekonomickými, ekologickými, sociálními a dalšími, a problematikou ve vzdělávání dospělých, tedy například financováním vzdělávání, dostupností vzdělávání pro seniory, cizince, handicapované, dostupností pro obě pohlaví bez rozdílu, přičemž vyzývá pro budoucí léta k zlepšení výše zmíněného³⁵.

³³ PALÁN, Z. *Mezinárodní dokumenty o vzdělávání dospělých* [online]. Andromedia, 2010 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogickyslovník/mezinárodní-dokumenty-o-vzdělávání-dospělých>

³⁴ *Framework of Action*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Sixth international conference on adult education, 2009 [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://uil.unesco.org/home/news-target/confintea-advisorygroup/09796c692fd6aab04420f052e01bb833/>.

³⁵ *Adult education. The Hamburg declaration; The agenda for the future* [online]. Fifth international conference on adult education, [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://uil.unesco.org/adult-education/confintea/adult-education-hamburg-declaration-agenda-future>

2 FORMY A METODY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Potřeba vzdělávání dospělých má bohatou historii, jak u nás, tak v Evropě. Otázka potřeby vzdělávání dospělých se objevuje již ve starověku. Pro naše území je však stěžejním tereziánské období a doba národního obrození, které určily směr dalšímu vývoji edukace dospělých v nově zřízeném státě v roce 1918. Po roce 1948 se oblast vzdělávání institucionalizovala a centralizovala v duchu socialistických hodnot³⁶.

Vzdělávání dospělých se dělí na vzdělávání formální, tedy vzdělávání vázané na školský systém, ale také na neformální, kam se řadí otevřené univerzity a univerzity třetího věku, ale též samozřejmě profesně orientované vzdělávání, tedy vzdělávání odborné, školení, prohloubení kvalifikace a rekvalifikace. Oblast edukačních procesů a formy vzdělávání dospělých se neustále vyvíjí.

System vzdělávání dospělých v České republice

System vzdělávání dospělých České republiky lze charakterizovat jako soubor institucí, které se zabývají vzděláváním dospělých, nehledě na jejich statut. Jedná se o instituce státní i nestátní, tedy soukromé, instituce církevní a kulturní, vzdělávací agentury, ale náleží zde též vzdělávání v jednotlivých podnicích a firmách. Tento systém je u nás velmi variabilní, a v rámci konceptu celoživotního učení bez řádné legislativní podpory. Poměry v oblasti vzdělávání dospělých jsou v rámci Evropy a zemí Evropské unie na různých úrovních. Každá země se přizpůsobuje svým specifickým podmínkám a potřebám (vzhledem ke svým domácím politickým a ekonomickým podmínkám, míře nezaměstnanosti, počtu cizinců žijících a pracujících v zemi a dalších). Na rozdíl například od Německa, Švédska, Finska a Dánska v našem prostředí chybí v oblasti edukace dospělých systémový charakter vzdělávání³⁷.

³⁶ PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003.

³⁷ PALÁN, Z. *Andragogický slovník*. [online]. [cit.2019-10-05]. Dostupné z: <http://andromedia.cz>

V České republice se v souvislosti se vzděláváním dospělých hovoří tedy především o:

- vzdělávání na univerzitách a vysokých školách – kombinované studium, distanční studium, univerzity třetího věku,
- rekvalifikační vzdělávání – probíhá formou rekvalifikačních kurzů pořádaných vzdělávacími agenturami s patřičnou akreditací,
- podnikové vzdělávání zaměstnanců – jedná se o vzdělávání, které vede k získání určité kvalifikace zaměstnance,
- zájmové vzdělávání – vzdělávání zájmové podporuje osobní rozvoj v rámci plnohodnotného trávení volného času,
- občanské vzdělávání - usiluje o účast jednotlivců na veřejném životě, fungování v komunitě a zahrnuje rovněž politickou výchovu.

Zvláštní a specifickou skupinu tvoří lidé důchodového věku. Pedagogickou disciplinou, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů je **geragogika**. Seniori tvoří různorodou skupinu jedinců, z nichž každý je jedinečnou a jinou osobností, liší se věkem, tělesnou i duševní kondicí, vzděláním, zkušenostmi i sociálním postavením. A jiné jsou tedy i jejich zájmy, kognitivní schopnosti a dovednosti³⁸.

Teorii výuky dospělých se věnuje disciplína **androdidaktika** (v případě vzdělávání seniorů hovoříme o gerontodidaktice), která definuje cíle, obsah, metody a formy ve vzdělávání dospělých³⁹. Didaktický proces vzdělávání dospělých má stejné základní prvky jako je tomu u klasické výuky žáků, tedy má obsah, cíl i didaktické prostředky, které podporují splnění cílů výuky. Rozdíl je však v účastnících výuky. Dospělí, pracující jedinci, rodiče nemají na studium tolik času, jejich hlavní ekonomickou aktivitou není studium. K věku, časovým podmínkám, místu bydliště a pracoviště, rodinným podmínkám se při vzdělávání dospělých přihlíží a výuku je nutné co nejvíce jejich potřebám přizpůsobit. Dnešní moderní doba je tomu nakloněna, neboť existuje mnoho nástrojů, jak výše zmíněné skloubit dohromady. Moderní technologie hýbou všemi obory a disciplínami napříč a svou nezastupitelnou roli mají také ve školství. Více se moderními technologiemi ve vzdělávání dospělých věnuje následující kapitola.

³⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: Ggeragogika a gerontodidaktika*. Grada Publishing a.s, 2015.

³⁹ PALÁN, Z. *Andragogický slovník*. [online]. [cit.2019-10-05]. Dostupné z: <http://andromedia.cz>

2.1 Formy vzdělávání dospělých

Výše již byly v souhrnu popsány nejčastější formy vzdělávání dospělých (tedy jedná se především o školení, řízené praxe, zvyšování a prohlubování kvalifikace, rekvalifikační vzdělávání). Každá forma ovšem podléhá určitým organizačním pravidlům a přizpůsobuje se určitým a aktuálním podmínkám. Formy se tedy dle Andragogického slovníku člení vzhledem k **časovému uspořádání**, přičemž vyučovací jednotkou může být nejen vyučovací hodina, ale též blok trvající několik hodin, dní, **místě výuky**, tzv. vyučovacímu prostředí, které je velmi variabilní a nesoustředí se pouze na učebnu, nýbrž výuka může probíhat také v exteriéru, na pracovišti, v rámci pracovního procesu i mimo něj, ale též vzhledem k **organizačnímu uspořádání studentů**. Výuka tak může být individuální, skupinová, smíšená nebo frontální⁴⁰.

Dále se hovoří o živých a neživých systémech. Živé logicky zastupují osoby – učitel, lektor, konzultant, organizátor, účastník, do neživých se řadí vyučovací technika a didaktické pomůcky. Posledním faktorem určujícím formy výuky jsou jednotlivá zaměření pedagogické sekce – například zaměření jednotlivých kurzů (rekvalifikační, specializační apod.)⁴¹.

V souvislosti s formami vzdělávání dospělých souvisí didaktické formy, tedy oblast organizace výuky s přihlédnutím k určitým kritériím, především pak didaktickému a ekonomickému kritériu, které spolu úzce souvisí, neboť u vzdělávání dospělých je potřeba skloubit efektivnost učení s časem.

Mezi základní didaktické formy ve vzdělávání dospělých se řadí⁴²:

- přímá výuka,
- kombinované vzdělávání,
- distanční vzdělávání,
- sebevzdělávání.

⁴⁰ PALÁN, Z. Andragogický slovník. [online]. [cit.2019-10-05]. Dostupné z: <http://andromedia.cz>.

⁴¹ PALÁN, Z., *tamtéž*.

⁴² BARTOŠOVÁ. *Didaktické formy a metody ve vzdělávání dospělých*. 2016.

2.2 Metody vzdělávání dospělých

Existuje široká škála výukových metod. Metody výuky mohou být monologické i dialogické.

Metoda, konkrétně **didaktická metoda**, je proces, postup řízení výuky, který má daný obsah a vede k výukovému cíli. Je realizována v rámci didaktické formy.

Didaktické metody se rovněž dělí na tři skupiny, a sice podle vztahu k praxi účastníků, podle pomoci vyvíjené lektorem, podle řešení individuálních vzdělávacích potřeb účastníků vzdělávacího procesu.

Mezi metody, které se dělí dle vztahu k praxi účastníků, náleží teoretická, teoreticko-praktická a praktická metoda.

Teoretická metoda, kterou představuje klasický výklad vyučujícího/lektora, je založena na zprostředkování informací. Může se jednat také o přednášku s diskuzí (nejen klasickou přednášku), seminář, cvičení. Primárním cílem této metody je předání teoretických poznatků působením na rozumovou stránku.

Teoreticko-praktická metoda pod svým názvem zaštiťuje diskusní metody (skupinové diskuse), diagnostické a klasifikační metody, brainwriting a brainstorming (metody založené na kreativním myšlení a řešení problémů). Jsou zaměřeny nejen na poznatky, ale též na stimulaci praktických podmínek⁴³.

Praktická metoda napomáhá zdokonalit pracovní schopnosti a dovednosti a představuje ji například koučink, mentoring, asistované stáže, řízené praxe, exkurze, workshopy⁴⁴.

Dělení podle řešení individuálních vzdělávacích potřeb má dvě základní podskupiny. Řadí se sem jednak metody zaměřené na poznání problémů (přednášky, semináře,

⁴³ BARTOŠOVÁ. *Didaktické formy a metody ve vzdělávání dospělých*. 2016.

⁴⁴ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. Praha: Grada, 2010.

diskusí, situační metody), a metody zaměřené na řešení problémů (exkurze, stáže, systematické pozorování, ekonomické hry)⁴⁵.

Dále se metody dělí podle řešení individuálních vzdělávacích potřeb výuky. Člení se na metody transferu a metody facilitace. Do první skupiny se řadí přednáška, seminář, dialogické metody, konzultace, exkurze, ověřování výsledků výuky. Jedná se tedy o takové metody, při kterých lektor/vyučující přenáší informace, a tedy vědomosti, na účastníky výuky. Druhou skupinu metod, tedy facilitace, tvoří instruktáž, koučink, workshop, studijně-řešitelská činnost, výcviková forma, e-learning⁴⁶.

V souvislosti s informačními a komunikačními technologiemi a vzděláváním hovoříme o e-learningu, výukové metodě, která probíhá ve virtuálním prostředí. Má vícero podob i výhod, je dostupná téměř každému, je cenově přijatelnější oproti klasickým typům výuky – například u kurzů různého zaměření (pokud porovnáme náklady na vzdělávací kurzy probíhající prezenčně, a připočteme k nim náklady na dopravu, a náklady na kurzy probíhající v online prostředí).

V celosvětovém měřítku, a Česká republika není výjimkou, roste podíl e-learningu ve vzdělávání dospělých (též distanční vzdělávání, online vzdělávání). Ten je v oblasti vzdělávání dospělých součástí nejen oficiální výuky – aplikuje se u kombinovaného studia (tzv. Learning management systém), rekvalifikačních kurzů, profesních kurzů, ale také v zájmovém a dalším vzdělávání dospělých. Ve veliké oblibě jsou využívány například online jazykové kurzy⁴⁷.

2.3 E-learning

Výpočetní technika a zařízení procházejí neustálým rozvojem. Od stolních počítačů přecházíme k notebookům, tabletům a chytrým mobilním telefonům, které již dokáží plně nahradit počítač. A také samotný e-learning, jeho formy a kvalita, se neustále vyvíjí

⁴⁵ BARTOŠOVÁ. *Didaktické formy a metody ve vzdělávání dospělých*. 2016.

⁴⁶ BARTOŠOVÁ, *tamtéž*.

⁴⁷ eLEARNINGNC [online]. ©2019 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: http://www.elearningnc.gov/about_elearning/what_is_elearning/, t

a zlepšuje. Pojmy jako e-book, webinář, blog pro nás již nejsou neznámým pojmem. S e-learningem souvisí tzv. Learning Management Systém, software, který může mít mnoho podob a funkcí a který slouží k řízení procesu vzdělávání a komplexně jej zaštiťuje.

E-learning je jednou z nejdůležitějších pedagogických metod současnosti. Tento způsob předávání informací a znalostí studujícím je úzce spjat s moderními, a tedy informačními a komunikačními, technologiemi. Jeho fungování je jimi podmíněno. Má své výhody i úskalí, má mnoho definic a široké spektrum využití – od vysokoškolského vzdělávání, po rozšíření kvalifikace a rekvalifikace.

V pedagogickém slovníku je e-learning definován jako „*typ učení, při němž získávání a používání znalostí je distribuováno a usnadňováno elektronickými zařízeními.*“⁴⁸ E-learning tedy užívá výhradně informační a komunikační technologie (ICT) ve vzdělávacím procesu a pracuje s daty v elektronické podobě. Zároveň je jeho využití závislé na cílech, obsahu a charakteru vzdělávání, ale také na potřebách a možnostech zapojených jedinců do toho typu vzdělávacího procesu⁴⁹.

E-learning je založen na výuce mimo tradiční učebny a probíhá v online prostředí. Vesměs se pro tuto formu výuky používá pojem distanční vzdělávání, ale objevuje se též elektronické, internetové či online vzdělávání. Studující si povětšinou určuje místo, čas a tempo. Jedná se především o kurzy a vzdělávací programy různých stupňů vzdělávání, které probíhají v online prostředí na různých a jiných místech, než je školní půda. Nehovoří se tedy o kurzech, které jsou distribuovány na DVD či jiných nosičích dat a informací, ač některé definice tedy uvádí tuto formu jako e-learning v offline režimu. Tato metoda představuje tedy především odklon od klasické výuky probíhající v učebně, při níž přednášející přednáší látku svým studentům, kteří si na základě výkladu píšou poznámky. E-learning je metodou interaktivní, kdy výuka a komunikace mezi vyučujícím a studenty může probíhat online v reálném čase z různých míst. V druhém případě

⁴⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 66.

⁴⁹ ZOUNEK, J. *E-learning - jedna z podob učení v moderní společnosti*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 37-38.

samozřejmě probíhá již zprostředkovaně nezávisle na čase, tedy asynchronně. Tato metoda výuky má velmi mnoho výhod a benefitů, o nichž je pojednáno v následujícím odstavci. A ač je e-learning otevřen všem, není vhodný, jakožto vzdělávací metoda, pro každého. Podmiňuje ho vlastní sebekázeň, motivace a vytrvalost⁵⁰.

2.3.1 Výhody a nevýhody e-learningu

Mezi hlavní výhody e-learningu se řadí jeho univerzálnost. Za příklad lze zmínit připravené kurzy ve virtuálním prostředí, ať už se jedná o školící kurzy pro nové či stávající zaměstnance, studenty, účastníky jazykových kurzů a samozřejmě mnoho dalších, vždy mají společné to, že je lze bez dalších nákladů využít pro nové a další aktéry. S tímto faktem samozřejmě souvisí flexibilita této metody výuky, neboť obsah materiálů lze doplňovat, upravovat, aktualizovat. Zároveň souvisí s flexibilitou časovou a individuální, tedy účastník není bezpodmínečně vázán být v určitý čas na určitém místě, nehledě na jeho jiné povinnosti. Dalším významným faktorem, který zvyhodňuje e-learning jsou jeho nízké náklady ve prospěch vzdělávajících se. V obecném měřítku, nehledě na specifika jednotlivých druhů studia, se redukuje organizační náklady, tedy náklady na pronájem školící místnosti, na lektory, občerstvení. On-line kurzy jsou tak levnější. Barešová⁵¹, jež výše zmíněné výhody e-learningu definuje ve své publikaci *E-learning ve vzdělávání dospělých*, dále hovoří také o podpoře sebekázně a motivaci, které vidí v e-learningu. Studenti přebírají zodpovědnost za své vzdělávání a jsou motivováni k dalšímu vzdělávání se. Jak již však bylo řečeno, ne každému tento typ výuky vyhovuje. Zároveň je toto vhodný typ studia pro stydlivější jedince, kteří trpí menším sebevědomím či nejsou komunikačně zdatní. Zcela zde odpadá strach z neúspěchu a zesměšnění se před spolužáky, skupinou, před vyučujícími. S tím souvisí také vyšší efektivita učení – účastník e-learningové výuky používá více vjemů najednou – čte, poslouchá, pozoruje, řeší úkoly, zapojuje kreativní i logické myšlení. Pro firmy, které vytvářejí kurzy pro své nové zaměstnance lze hovořit o standardizaci znalostí jako o výhodě, neboť vytvořením

⁵⁰ eLEARNINGNC [online]. ©2019 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: http://www.elearningnc.gov/about_elearning/what_is_elearning/, t

⁵¹ BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: Vox, 2011, s. 167.

standardizovaných vzdělávacích kurzů mohou zajistit patřičnou úroveň znalostí, které vyžadují po svých zaměstnancích.

Ovšem jako mince má svůj rub a líc, i e-learning má své nevýhody, a to z komplexního i individuálního pohledu. Jednou z těch individuálních je absence přímé interakce s reálnou osobou. Tedy možnost sdělit své dotazy a vyjasnit si nepochopené informace osobně, nikoli v online prostředí a písemně prostřednictvím e-mailu, chatu. Těmi komplexnějšími problémy pak jsou jednoznačně technické a technologické obtíže a závislost na bezporuchovém provozu. On-line svět není dokonalý, potíže s výpadky může mít síť i server, stále stoupá riziko napadení počítačů škodlivými viry. A také v individuální rovině ne každý student, účastník umí pracovat s počítačem a v on-line prostředí, obzvláště generace, která nevyrostala v éře moderních technologií. Tvorba těchto kurzů či studijních materiálů je časově, a může být i finančně, náročná. Příprava výuky v prostředí e-learningu je tedy mnohem náročnější než přípravy prezenčních kurzů s klasickým výkladem⁵².

2.3.2 E-learning a jeho využití ve vysokoškolském vzdělávání

Především v souvislosti s univerzitním a vysokoškolským vzděláváním je pro optimální využívání e-learningu využíván systém pro řízení učení – Learning **management system (LMS)** a zjednodušeně lze takový systém, tedy technologický nástroj e-learningu, charakterizovat jako software disponující velkým počtem nástrojů, které integruje do jednoho celku – nabízí tedy komplexní řešení v oblasti výuky a studia. Zahrnuje záznamy o studentech, jejich hodnocení, zajišťuje vyučujícímu, lektorovi administraci učebního procesu a online kurzů⁵³.

Tyto nástroje LMS se dělí na komunikační (diskusní fóra, sdílení dat a souborů, interní email, online poznámky, chat, hovory a videokonference, online tabule), na nástroje produktivity (záložky, kalendář, nápověda, synchronizace), nástroje a funkce pro zapojení studujících (skupinová, komunitní práce, personifikace), administrativní

⁵² BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: Vox, 2011, s. 167.

⁵³ ZOUNEK, J. et al. *E-Learning: Učení (se) s digitálními technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 140-143.

nástroje podpory (autentizace, autorizace, hosting), nástroje distribuce (řízení kurzů a testů a jejich správa, vyhodnocování, monitoring)⁵⁴. Každá instituce může používat jiný systém, ovšem všechny umožňují studentům i vyučujícím přihlásit se odkudkoliv a kdykoliv (v závislosti na připojení k internetu samozřejmě). U nás je velmi využívaný systém Moodle. Dále se v souvislosti s e-learningem setkáváme s termínem – **Course management system (CMS)**, což je tedy systém řízení kurzů, respektive sada nástrojů sloužící k vytváření, správě a publikování vzdělávacích kurzů v online prostředí⁵⁵.

⁵⁴ BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: Vox, 2011, s. 58; ZOUNEK, J. a P. SUDICKÝ. *E-learning: učení (se) s online technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 65-67.

⁵⁵ eLEARNINGNC [online]. ©2019 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: http://www.elearningnc.gov/about_elearning/what_is_elearning/, t

3 MODERNÍ TECHNOLOGIE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Moderní a informační technologie jsou prostoupeny celou naší společností. Vše, co děláme, je na nich chtě nechtě více či méně závislé. Věda a technika jsou současnými hnacími motory společnosti, a tedy i na nás jsou kladeny nové požadavky, které zasahují do všech sfér našich životů. V souvislosti s digitálním světem jsou používány dva pojmy. Prvním je digitální domorodec. **Digitálními domorodci** jsou myšleny děti, respektive mladá generace, která v tomto digitálním prostředí vyrůstala. Jejich opakem je **digitální přistěhovalec**. Tedy dospělá populace, pro kterou nejsou informační a komunikační technologie přirozeným prostředím⁵⁶.

Své nezastupitelné místo mají také v našem vzdělávacím systému. Používají je pedagogové i žáci, studenti. Zobecněně lze informační a komunikační technologie charakterizovat jako zařízení a technologie používané pro komunikaci a umožňující zpracování informací⁵⁷. Primárně technologie ve výuce umožňují získávání informací a procvičování, ovšem jejich funkce a možnosti použití jsou mnohem rozsáhlejší.

Online prostředí a moderní technologie zasahují rovněž do neformálního a dalšího vzdělávání dospělých. Vzdělávání pomocí informačních a komunikačních technologií je přístupné všem.

3.1 Moderní technologie jako didaktický prostředek

Moderní technologie, přesněji informační a komunikační technologie či digitální technologie jsou nedílnou součástí edukačního procesu. Řadí se do skupiny tzv. materiálních didaktických prostředků a představují jednu z didaktických forem. Zvyšují úroveň výuky, její efektivitu i kvalitu.

⁵⁶ ECKERTOVÁ, L. *Digitální přistěhovalec a digitální domorodci*. Učitelské noviny, ročník 2014.

⁵⁷ ZOUNEK, J. *E-Learning a vzdělávání: Několik pohledů na problematiku e-learningu*. Pedagogika. 2006, roč. 56, č. 4.

Materiální didaktické prostředky jsou takové didaktické prostředky, které zprostředkovávají obsah výukové látky, a tedy slouží k dosahování výukových cílů⁵⁸.

V souvislosti s moderními technologiemi tvoří rozsáhlou skupinu tzv. e-learning, výuková metoda pracující s nespočtem možností, které je věnovaná značná část předešlé kapitoly a která je zprostředkovávána právě pomocí hmotných moderních technologií. Nositeli těchto elektronických informací v rámci e-learningové metody výuky jsou určité typy médií s didaktickou funkcí (počítač, notebook, tablet, chytrý telefon).

Z klasických materiálních digitálních didaktických prostředků (a již zaběhnutých, dá se říci i, do značné míry, zastaralých vzhledem k pokroku ve světě) používaných v českém školství lze zmínit datový projektor, interaktivní tabuli, počítač, notebook. Nejčastěji užívaným prostředkem s didaktickou funkcí používaným při výuce je počítač (stolní či notebook). Nejedná se pouze o počítačové učebny v rámci výuky informatiky (a příbuzných předmětů) na základních, středních a vysokých školách, ale především o využití pedagogů při výuce napříč předměty, obory. Počítač zprostředkovává danou látku například právě pomocí datového projektoru či interaktivní tabule. Tento obsah lze zprostředkovat jak pomocí uložení do počítače, tak pomocí nosiče – USB, CD či online pomocí pevného internetu, wifi připojení. Datový projektor přenáší pomocí promítacího zařízení obraz z počítače na plátno či pouze na zeď, vybrané promítací místo. Interaktivní tabule je nástroj s dotykovým displejem, který disponuje didaktickou funkcí a zprostředkovává: „*vzájemnou aktivní komunikaci mezi uživatelem a počítačem s cílem zajistit maximální možnou míru názornosti zobrazovaného obrazu*“⁵⁹. Výhodou výše zmíněných zařízení při výuce je jejich efektivita. Nejenže motivují studenty a udržují jejich pozornost, ale umožňují rovněž zprostředkovat jim vizuální ukázky – fotografie, obrázky, mapy, plány, návrhy, celé prezentace či video simulace. V případě interaktivní tabule lze s tímto vizuálním materiálem pracovat přímo na ploše tabule.

Pokrok v digitální realitě jde neustále kupředu, inovace ve vývoji těchto technologií se postupně dostávají do vzdělávacích institucí. Jedná se například o interaktivní displeje –

⁵⁸ RAMBOUSEK, V. *Materiální didaktické prostředky*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.

⁵⁹ DOSTÁL, J. *Interaktivní tabule – významný přínos pro vzdělávání* [online]. 28.4. 2009. [cit.2019-12-04]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2009/04/jiri-dostal-interaktivni-tabule.html>

interaktivní dotykové panely a televizory, vizualizér, tablety, 3D tisk, robotické technologie. virtuální a rozšířená realita, která zprostředkovává realitu pomocí 3D brýlí. Tato technologie se používá také v architektuře, armádě, zdravotnictví - za účelem různých simulací, nácviků, vizualizací⁶⁰. Nevýhodou těchto technologií je jejich finanční náročnost, s čímž souvisí její nedostupnost pro vzdělávací instituce.

Výuka za použití moderních technologií je především⁶¹:

- interaktivní,
- užitečná,
- efektivní,
- atraktivní.

Používání moderních technologií ve výuce podmiňuje několik důležitých faktorů⁶²:

- dostatečné technické vybavení, které je důležité pro správné fungování a efektivní výuku. S tím souvisí také kvalitní připojení k síti;
- programové vybavení, tedy vhodný a efektivní software (výukové programy, aplikace). Při vyučovací hodině, v rámci bloku hraje prim rychlost a kompatibilitnost a správné fungování, neboť je nežádoucí, aby podstatný vymezený čas probíhalo načítání, spouštění, aktualizování;
- metodika výuky, především metody a formy výuky, které se mění a přizpůsobují moderním technologiím;
- schopnosti pedagoga jsou bezpodmínečným faktorem. Tři výše zmíněné podmínky a užívání moderních technologií vůbec jsou podmíněny schopností pedagoga ovládat a umět pracovat s moderními technologiemi.

⁶⁰ KOPECKÝ K. a R. SZOTKOWSKI. *Moderní informační a komunikační technologie ve výuce*. Olomouc: Palackého univerzita, 2018.

⁶¹ KOVAŘÍKOVÁ, L. *Chyby při využívání technologií ve výuce*. Metodický portál: Články [online]. 10. 10. 2019, [cit. 2019-12-10]. Dostupný z WWW: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22252/CHYBY-PRI-VYUZIVANI-TECHNOLOGII-VE-VYUCE.html>.

⁶² UCHOČOVÁ. *Využití moderních technologií při vzdělávání dospělých*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018.

3.2 Moderní technologie ve vzdělávání dospělých

Významné místo mají nové technologie rovněž ve vzdělávání dospělých. Mezi jejich hlavní úkoly ve vzdělávacím systému patří zjednodušení výuky, větší dostupnost vzdělávání. Dnešní žáci a studenti vyrůstali s moderními technologiemi, nejsou pro ně novinkou, umí s nimi pracovat a rychle se učít novým trendům. Na druhé straně však stojí dospělí studenti – studenti kombinované formy studia, účastníci kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů a další. Tato druhá skupinka má sice společné rysy – jsou to dospělí pracující, nevyrůstali v době moderních technologií, či částečně ano (například dnešní třicátníci). Úroveň toho, jak schopni jsou pracovat s moderními technologiemi, je velmi odlišná. Tuto úroveň určuje mnoho faktorů – v jakém prostředí daný jedinec pracuje (zda je ve styku s moderními technologiemi), zda má děti, které jsou s nimi v dennodenním styku, zda k nim nahlíží jako na pozitivum či naopak⁶³.

Použití informačních a komunikačních technologií ve výuce v rámci vzdělávání dospělých představují nejčastěji:⁶⁴

- kurzy (vzdělávací kurzy),
- knihy a učebnice (online, uložené na webovém uložišti či formou čtečky e-knih a skript),
- programy (výukové programy a aplikace),
- webináře (semináře, přednášky online),

Existují rovněž různé pomůcky, které jsou známé pod pojmem on-line nástroje pro podporu výuky:

- blogy,
- diskuzní fóra,
- návody, video návody,

⁶³ UCHOČOVÁ, V. *Využití moderních technologií při vzdělávání dospělých*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018.

⁶⁴ KOVAŘÍKOVÁ, L. *Chyby při využívání technologií ve výuce*. Metodický portál: Články [online]. 10. 10. 2019, [cit. 2019-12-10]. Dostupný z WWW: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22252/CHYBY-PRI-VYUZIVANI-TECHNOLOGII-VE-VYUCE.html>.

- komunikační portály,
- distanční vzdělávání.

U vzdělávání dospělých se v souvislosti s využíváním moderních technologií hovoří o tzv. distančním vzdělávání. To umožňuje dospělým jedincům chodit do práce a zároveň studovat. Tento typ studia je založen na samostudiu, s absencí denního docházení do vzdělávací instituce a kontaktu s vyučujícím. Prostředky výuky jsou jak hmotné písemné materiály, tak také ty elektronické – pro tuto formu studia je nejčastější metoda e-learningu.

V rámci školského systému je distanční vzdělávání aplikované nejčastěji v rámci vysokoškolského studia, tedy na univerzitách a vysokých školách. Probíhají zde jednak distanční kurzy, ale především studium vysokoškolských oborů. Mimo školní systém, a tedy u neformálního vzdělávání jsou to poté kurzy a různé výukové programy v rámci firemního vzdělávání či zájmového vzdělávání.

Mezi hlavní výhody tohoto typu studia tedy patří časová flexibilita, která umožňuje skloubit práci se studiem. Obzvláště v dnešní době internetu je studium možné prakticky odkudkoliv. Také je podstatně levnější než výuka v prezenční formě (ač tvorba elektronických materiálů a potřebné podpory představuje vysoké náklady).

Distanční studium však není možné aplikovat na všechny vysokoškolské obory (náročné vědní obory vyžadující vysokou odbornost nelze založit na samostudiu) a rovněž není vhodné pro všechny studenty, neboť je založeno na samostudiu a vyžaduje vlastní disciplínu a sebekázeň. Z pohledu sociálních vztahů, socializace je u tohoto studia eliminována sociální interakce mezi studenty navzájem, mezi studenty a profesory. Tedy i v této oblasti není optimální pro všechny jedince, neboť student se musí spolehnout sám na sebe, nepocítuje kolektivní sounáležitost.

Kombinované studium

V souvislosti s distančním vzděláváním se hovoří též o kombinované (dříve dálkové) formě studia, které je v našem prostředí mnohem rozšířenější než čistě distanční studium. Student zapsaný ke studiu v rámci kombinovaného studia může zároveň pracovat i studovat.

Zákon o vysokých školách vymezuje v § 44 studijní program a oblast vzdělávání, a sice, že součástí studijního programu je také „určení oblasti nebo oblastí vzdělávání, v rámci kterých má být studijní program uskutečňován, a návaznost na další typy studijních programů v téže nebo příbuzné oblasti nebo oblastech vzdělávání; v případě kombinovaného studijního programu také procentně vyjádřený podíl základních tematických okruhů náležejících do jednotlivých oblastí vzdělávání na výuce“. V téže části definuje, že: „*vysokoškolské vzdělání se získává studiem v rámci akreditovaného studijního programu podle studijního plánu stanovenou formou studia. Forma studia vyjadřuje, zda jde o studium prezenční, distanční nebo o jejich kombinaci*“⁶⁵.

Školský zákon popisuje jednotlivé formy studia, ač pro účely tohoto zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Formu distanční definuje jako samostudium „*uskutečňované převážně nebo zcela prostřednictvím informačních technologií, popřípadě spojené s individuálními konzultacemi*“⁶⁶. Forma kombinovaná je založena na střídání denní a jiné formy vzdělávání.

Pojem kombinované značí, že tento typ studia využívá jak klasické výukové formy (docházka na přednášky, semináře, cvičení v určitých časových intervalech), tak moderní výukové metody pomocí dálkového přístupu (e-learning). Student má k dispozici učební materiály (ať už v jakékoliv formě), s přednášejícími, s tutory komunikuje dohodnutou formou, nejčastěji emailem, ale též telefonicky či osobně. Stejně jako u prezenční formy studia má informace o zkouškách, zápočtech, seminárních pracích a dalších povinnostech nutných ke splnění zápočtu/zkoušky a splnění tak semestrálních povinností.

Výuka v rámci semestru probíhá určité, předem vymezené dny – nejčastější je to pátek a sobota každý druhý týden v měsíci. Probírá se stěžejní učivo, probíhají konzultace. K učivu dodané či doporučené ke koupi studijní materiály jsou již v odpovědnosti

⁶⁵ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, část čtvrtá, § 44.

⁶⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, § 25.

jednotlivých studentů a určené ke samostudiu. Otázka docházky se liší dle jednotlivých oborů, předmětů, vyučujících⁶⁷.

⁶⁷ *Pro a proti kombinovaného studia*. VysokéSkoly.cz [online]. [cit. 2019-12-15] Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/kombinovane-studium>

4 VYUŽITÍ MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ U STUDENTŮ KOMBINOVANÉ FORMY STUDIA

Diplomová práce se zabývá moderními komunikačními a informačními technologiemi ve vzdělávání dospělých v rámci kombinovaného studia, věnuje se současným trendům, které prostupují výukou, jejich výhodami i úskalími.

Výzkumná část je směřována především do oblasti e-learningu, tedy moderní výukové metody, jež využívá moderní technologie, výpočetní techniku a internet k výuce, konkrétně například k tvorbě a realizaci kurzů a testů, k tvorbě a distribuci studijního materiálu, k vzájemné komunikaci mezi studenty a studenty a pedagogy⁶⁸. Právě s e-learningem se studenti kombinované formy studia setkávají nejčastěji.

E-learning je založen na práci s informacemi, informačními zdroji. Jedná se o způsob vzdělávání za pomoci moderních technologií v digitálním prostředí, které je podmíněno sítí – internetem⁶⁹.

Je tedy důležité odpovědět na otázky, v jakých konkrétních situacích se student kombinované formy studia na české vysoké škole, univerzitě s e-learningem setkává. V oblasti organizace výuky a plnění povinností je to komunikace mezi vyučujícím a studentem, komunikace mezi studenty. S tímto také souvisí předávání studijních materiálů, požadavků a dalších informací ze strany vyučujícího. Tyto materiály lze rozeslat emailem či zpřístupnit v systému (školním či individuálně, například pomocí aplikace společnosti Google online) k volnému stažení daným studentům. V kontextu výše psaného se hovoří o, již zmíněném, LMS systému (Learning management systém) – tedy softwaru, který využívají univerzity a vysoké školy. Jedná se virtuální prostředí dané školy, ke kterému mají online přístup studenti a vyučující dané školy a který obsahuje a spravuje podstatnou část oblasti řízení výuky. Popis e-learningu a LMS je popsán v příslušné kapitole, ovšem z těch nejčastějších, a pro účely výzkumné části

⁶⁸ ZOUNEK, J. *E-Learning a vzdělávání: Několik pohledů na problematiku e-learningu*. Pedagogika. 2006, roč. 56, č. 4.

⁶⁹ KOPECKÝ, K. *E-learning nejen pro pedagogy*. Olomouc: HANEX, 2006.

práce, lze zmínit tyto nástroje systému: komunikace (chat, školní email, který obdrží každý student, diskuze), funkce záložky, kalendáře a synchronizace, administrativa vlastního studia – zapisování předmětů, přihlašování ke zkouškám, sylaby jednotlivých předmětů a další.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu diplomové práce je zjistit, jaké metody výuky dospělí při svém vzdělávání preferují, a tedy analyzovat jejich vztah k moderním technologiím ve vzdělávání, a prozkoumat, jak jsou spokojeni s kvalitou výuky spojenou s využíváním současných informačních a komunikačních technologií.

Konkrétně se výzkum zaměřuje na studenty kombinovaného studia, u nichž byl zaměstnavatel impulsem pro zahájení studia, neboť došlo ke změnám v zákonech a vysokoškolské vzdělání se tak stalo předpokladem nebo požadavkem pro další kariérní růst nebo jen pro zachování stávajícího místa.

K hlavnímu cíli byly stanoveny cíle dílčí, k nimž byly nadefinovány hypotézy:

Dílčím cílem č. 1 je zjistit, jaké výhody a nevýhody vidí pracující studenti kombinovaného studia v e-learningu.

Hypotéza č. 1 předpokládá pozitivní hodnocení časové flexibility a možnosti studovat odkudkoliv.

Dílčím cílem č. 2 je zjistit, zda studenti kombinovaného studia umí pracovat s moderními technologiemi a jak hodnotí elektronické učební materiály.

Hypotéza č. 2 očekává dobrou znalost práce na počítači a s internetem vzhledem k formě studia respondentů.

Dílčím cílem č. 3 je zmapovat zkušenosti studentů kombinovaného studia s LMS (Learning Management System) používaným na jejich škole.

Hypotéza č. 3 předpokládá kladné hodnocení LMS u studentů vyšších ročníků bakalářského studia a u studentů navazujícího magisterského studia, kteří mají zkušenosti se systémem.

4.2 Metodologie a výzkumné techniky

Pro naplnění hlavního a dílčích cílů byla užita metoda **kvantitativně-kvalitativního**, a tedy smíšeného výzkumu.

Kvantitativní šetření vyhodnocuje a porovnává výsledky pomocí strukturovaných **dotazníků** s otevřenými i uzavřenými otázkami. Analýza výsledků u této metody se provádí statistickými metodami, přičemž sesbíraný velký počet dat je poté vyhodnocen pomocí statisticko-matematických operací. Tato data jsou následně zpracována pomocí grafů a tabulek⁷⁰.

Kvalitativní část výzkumu sestává z polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovor je založen na otázkách a odpovědích. Jeho výhodou je velká otevřenost a pružnost. Ústní projev, upřednostňovaný před písemným, je pro mnoho osob přijatelnější⁷¹. Rozhovor umožňuje, oproti některým jiným metodám, velkou flexibilitu, má několik forem, a sice strukturovanou, nestrukturovanou, polostrukturovanou. Jeho hlavní výhodou je detailní pochopení určité problematiky, obsáhlejší informace. Odpovědi účastníka rozhovoru je možné si zapisovat či nahrávat v audio verzi prostřednictvím diktafonu, telefonu⁷².

Kvalitativní výzkum je intenzivní a výzkumník zaznamenává téměř vše, co se v daném prostředí odehrává. Získává podrobný popis, všimá si rozdílů mezi zkoumanými osobami, hledá rozdíly i podobnosti. Snaží se objasnit, jak se lidé v daném prostředí a za určitých okolností chovají. Vždy se jedná o výběr záměrný, nikoliv náhodný. Je to „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický

⁷⁰ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2003.

⁷¹ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010.

⁷² REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009.

*obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumů a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*⁷³.

Naopak **kvantitativní šetření** usiluje o shromáždění informací a dat porovnatelných v co nejformálnější podobě a jeho cílem je zobecnění. Pracuje s velkým množstvím dat a informací, zjišťuje množství, frekvenci, výskyt. Číselné údaje se dají sčítat, vyjádřit v procentech, zprůměrovat. Předmětem výzkumu mohou být osoby (skupiny a soubory osob), věci, procesy – subjekty výzkumu, k nimž si výzkumník zachovává odstup.

Pro srovnání, kvantitativní výzkum pracuje s jednou realitou, kvalitativní s více realitami, kvantitativní přístup pracuje s čísly, zkoumá skupiny, směřuje k všeobecnému, kdežto výzkum kvalitativní pracuje se slovem, s významem, zkoumá jednotlivce či malé skupinky lidí, výzkumník se musí do dané situace vcítit, pochopit ji, nevytváří si odstup od zkoumaného⁷⁴. Jako srovnávací příklad je možné uvést a „postavit proti sobě“ právě rozhovor a dotazník.

Pro splnění stanoveného hlavního a dílčích cílů byly použity tyto výzkumné techniky:

- dotazník,
- rozhovor.

4.3 Průběh výzkumu

Fáze přípravná

Tato fáze zahrnuje studium literatury a příslušné metodologie, určení metodologie a cílů výzkumu, výběru výzkumného souboru.

⁷³ HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál, 2008, s. 48-50.

⁷⁴ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010.

Fáze realizační

Tato část sestává z vlastního výzkumu – realizace dotazníků a rozhovorů, jejich zpracování, porovnání, zobrazení v grafech a tabulkách a vyhodnocení.

V počátku byl předán respondentům dotazník s otázkami. Dotazník se skládá z části vstupní, která obsahuje informace o výzkumníkovi a poděkování, a ze souboru otázek. Dotazníky byly předány k vyplnění v tištěné formě a také rozeslány v elektronické podobě, emailem. Osloveno bylo 80 osob, vráceno bylo 55 dotazníků. Zpracování výsledků této části výzkumu proběhlo pomocí statisticko-matematických postupů a vyobrazeno v grafech a tabulkách.

V druhé části výzkumu, v rámci kvalitativního šetření, byl s pěti respondenty proveden polostrukturovaný rozhovor. Odpovědi byly zaznamenávány průběžně písemnou formou, a sice psaným písmem, následně byl proveden obsahový přepis do textového editoru Word a výsledky byly analyzovány a komparovány.

Data a informace z dotazníků a rozhovorů byly získávány v průběhu září-listopadu 2019.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor představují studenti kombinovaného studia na českých vysokých školách a univerzitách (bakalářského i magisterského navazujícího stupně), kteří především z důvodu požadavku zaměstnavatele a lepšího uplatnění opětovně nastoupili ke studiu. Tento výzkumný soubor tvoří 55 respondentů ve věku 35-50 let.

4.5 Prezentace a vyhodnocení výzkumu

Výsledky kvantitativního šetření jsou zpracovány statisticky, zaznamenány do vyhodnocovacího archu. Získaná data byla přepracována do tabulek a grafů a vyjádřena procentuálně.

Výsledky kvalitativního šetření jsou analyzovány a následně vyhodnoceny slovně.

4.6 Výsledky výzkumu

4.6.1 Kvantitativní část výzkumu

V první části výzkumu byl použit kvantitativní přístup. Respondenti – studenti kombinované formy studia – odpovídali pomocí strukturovaných dotazníků prostřednictvím otázek otevřených i uzavřených.

Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 65 respondentů. Žádný z respondentů nebyl v době výzkumu studentem žádného z oborů zaměřeného na informační technologie. Respondenti jsou z řad pedagogických a humanitních oborů kombinované formy studia.

Respondenti odpovídali na jednotlivé otázky na základě svých vlastních zkušeností s moderními technologiemi v kontextu svého studia na vysoké škole/univerzitě.

Cílem kvantitativní části výzkumu je analýza a vyhodnocení sesbíraných dat dotazníkového šetření, přičemž výzkum směřuje k získání pohledu a názoru studentů kombinované formy studia na moderní technologie. Ty, jak víme, mají spoustu výhod při studiu, neboť umožňují studium na dálku, ovšem na druhou stranu právě pro generaci dospělých pracujících, kteří se vrátili ke studiu a doplňují si vzdělání, nemusí být vždy samozřejmostí.

Výsledky dotazníkového šetření

První část

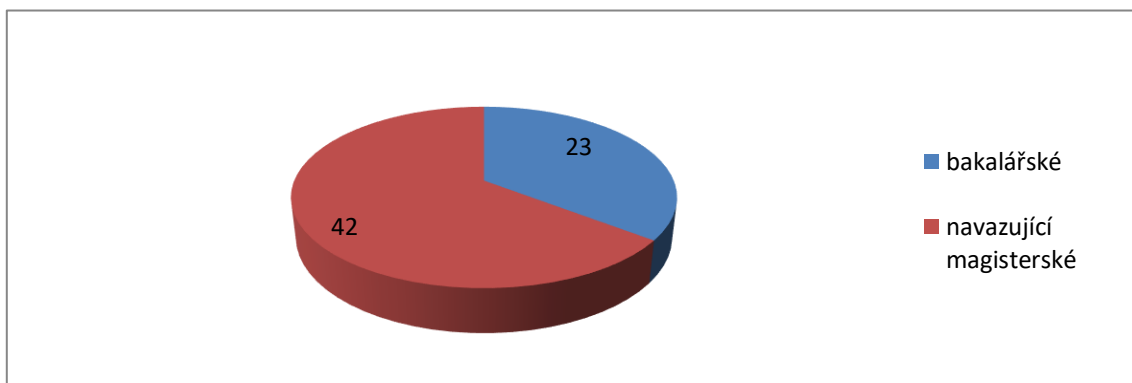
První část dotazníku se týkala typu studia, pohlaví a věku respondentů.

1. otázka

První otázka zjišťovala, zda studenti studují v bakalářském či navazujícím magisterském stupni studia.

Z celkového počtu respondentů k tomuto akademickému roku, tedy 2019/20, studovalo 23 jedinců v bakalářském a 42 jedinců v navazujícím magisterském oboru.

Graf 1: Vyjádření podílu dle typu studia

Zdroj⁷⁵

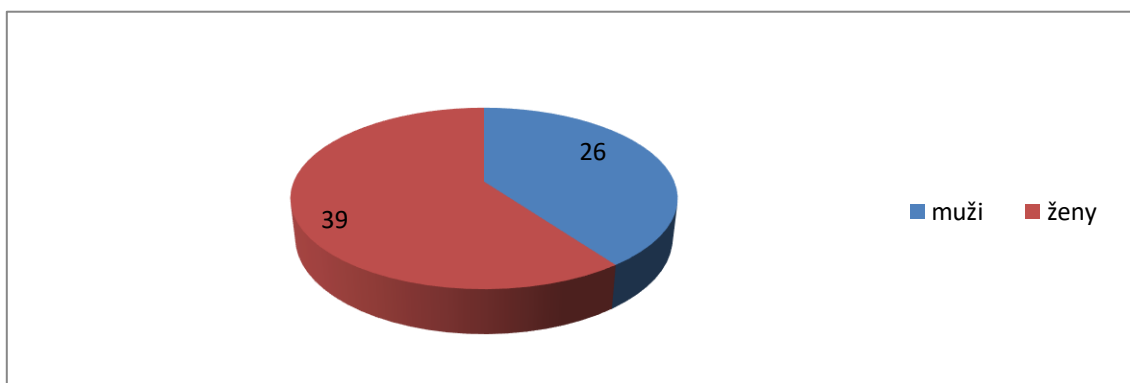
2. otázka

Druhá otázka zjišťovala **pohlaví** respondentů. To je důležité právě z důvodu zjištění, které pohlaví používá informační a komunikační technologie více, jak k nim přistupují, na jaké úrovni jsou v používání moderních technologií.

Dotazník zodpovídalo z celkového počtu 39 žen a 26 mužů.

⁷⁵ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Graf 2: Vyjádření podílu ženského a mužského pohlaví

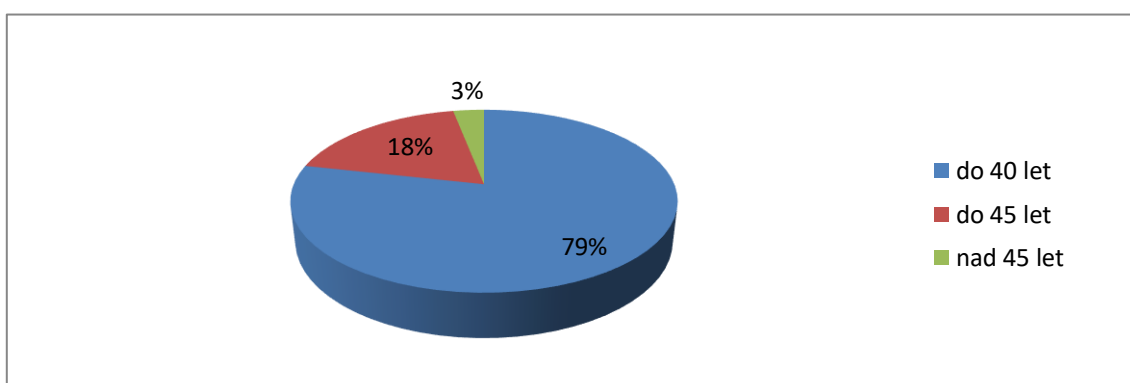

Zdroj⁷⁶

3. otázka

Otázka třetí se dotazovala na **věk** respondentů. Nejmladším bylo 35 let, nejstaršímu 50 let. Do 40 let bylo 51 respondentů, do 45 let 12 respondentů, nad 45 let 2 respondenti.

Graf 3: Procentuální vyjádření věku respondentů

Zdroj⁷⁷

⁷⁶ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

⁷⁷ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Druhá část

Druhá část dotazníku je věnována oblasti e-learningu a zjišťuje zkušenosti s e-learningem. E-learning tvoří široká škála procesů, systémů a aplikací. Ač se jedná bezesporu o pojem v dnešní době běžně používaný, představa o tom, co přesně znamená a představuje, už tak jednoznačná není. Také existuje mnoho definic a pojetí, čemuž se věnuje druhá kapitola této práce. Mnohdy si však neuvědomujeme, že s ním setkáváme denně.

4. otázka

Tato otázka se tázala respondentů, zda je jim znám pojem e-learning. Ano, zodpovědělo 51 respondentů, ne volilo 14 respondentů. Tedy více jak tři čtvrtiny z dotazovaných studentů se již s pojmem setkaly.

Odpovědi respondentů vycházejí z toho, jaké povolání vykonávají. Studenti pedagogických oborů, pracující ve školství s ním mají větší zkušenost než studenti humanitních oborů.

Rovněž studenti navazujícího magisterského studia byli ti, kteří bez rozdílu volili odpověď ano, na základě jejich empirické zkušenosti s dálkovým studiem.

Tabulka 1: Četnost odpovědí – znalost pojmu e-learning

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	51	78 %
Ne	14	22 %

Zdroj⁷⁸

⁷⁸ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Tabulka 2: Četnost odpovědí – studijní program

Odpověď	Četnost odpovědí	Bakalářské program	Navazující magisterský program
Ano	51	9	42
Ne	14	14	0

Zdroj⁷⁹

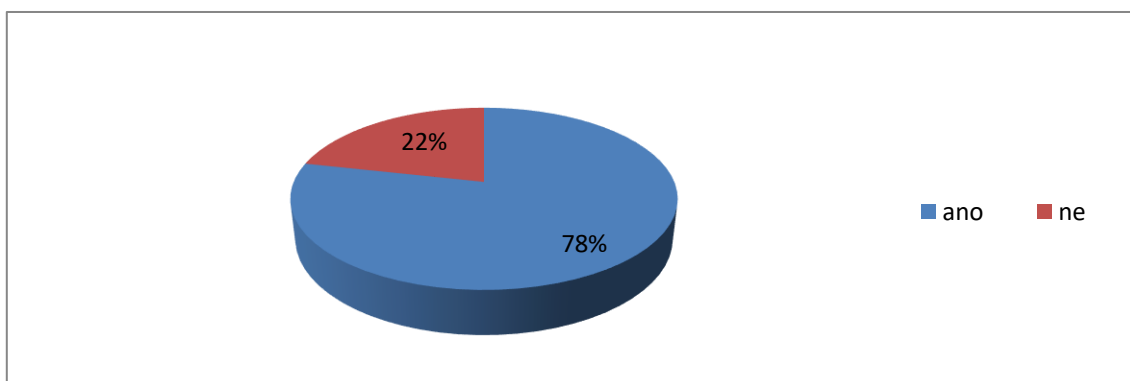
Z počtu 51 souhlasných odpovědí odpovědělo ano 27 žen, z celkového počtu 39, a 24 z 26 mužů.

Tabulka 3: Četnost odpovědí dle pohlaví respondentů

Odpověď	Četnost odpovědí	Ženy	Muži
Ano	51	27	24
Ne	14	12	2

Zdroj⁸⁰

Graf 4: Procentuální vyjádření znalosti pojmu e-learning (vlastní zdroj dat)

Zdroj⁸¹

Ti respondenti, kteří odpověděli ano, měli rovněž možnost vyjádřit se blíže k e-learningu a napsat svůj názor, co si pod pojmem e-learning představují.

⁷⁹ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

⁸⁰ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

⁸¹ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Z vybraných odpovědí lze vybrat tyto:

- „online výuka“,
- „veškeré učení závislé na internetu“,
- „vše e-e-knihy, e-kurzy, e-systémy“,
- „učení, ke kterému potřebuji počítač a internet“,
- „náš univerzitní systém“,
- „učební materiály dostupné na internetu“,
- „veškeré digitální prostředky užívané při výuce“,
- „online sdílení materiálů a souborů“,
- „to, co používáme při studiu – tvorba prezentací, vizualizací atd.“,
- „výuka za užití dataprojektoru, počítače, názorné ukázky z internetu“.

Třetí část

5. otázka

Pátá otázka zjišťovala, zda respondenti ve svém povolání užívají a potřebují k práci moderní technologie.

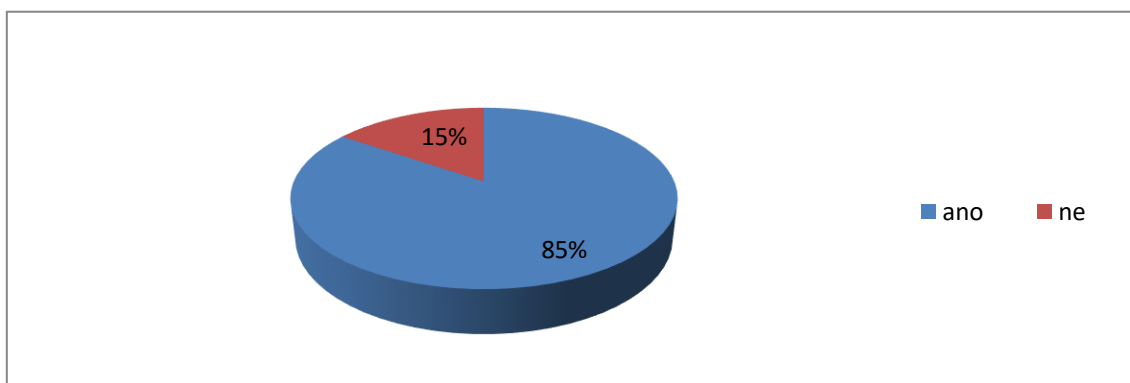
Tabulka 4: Četnost užívání ICT v zaměstnání

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	55	85 %
Ne	10	15 %

Zdroj⁸²

⁸² Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Graf 5: Procentuální vyjádření užívání moderních technologií při výkonu povolání

Zdroj⁸³

6. otázka

Tato otázka byla zaměřena na zjištění, zda tyto technologie užívají ve škole. Díky porovnání otázky č. 5 a č. 6 lze lépe pochopit odpovědi na následující otázky.

Ano opovědělo jednoznačně všech 65 studentů, tedy 100 procent. V dnešní době je samozřejmě nereálné studovat vysokou školu bez přístupu k internetu a užívání počítače či notebooku.

7. otázka

V této otázce mohli respondenti zakroužkovat jednu až tři možnosti dle svých preferencí – volili výhody, které vidí v e-learningu.

Ne všichni využili možností až tří odpovědí. U této otázky bylo získáno celkem 134 preferencí.

Respondenti volili z nabídky těchto možností:

- Mohu studovat/učit se/psát seminární práce ad odkudkoliv a kdykoliv.
- Mohu s ostatními studenty i vyučujícími komunikovat online v reálném čase.
- Informace o studiu a předmětech mám k dispozici online ve školním systému.

⁸³ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

- d) Mnoho administrativních povinností vyřeším pomocí dálkového přístupu, ať už pomocí školního emailu či jinou formou.
- e) Preferuji užívání moderních technologií ve výuce vyučujícím – datový projektor či interaktivní tabuli.
- f) Vyhovuje mi dostupnost studijních materiálů v online prostředí.

Tabulka 5: Výhody e-learningu – četnost odpovědí u jednotlivých možností

Možnost	Absolutní četnost odpovědí	Relativní četnost odpovědí	Z toho ženy	Z toho muži
a)	61	94 %	37	24
b)	2	3 %		2
c)	5	8 %	1	4
d)	8	12 %	2	6
e)	13	20 %	5	8
f)	45	70 %	29	16

Zdroj⁸⁴

Jak je patrné z odpovědí, většina zvolila odpověď a), která se objevila v jednašedesáti případech, což představuje 94 %. Studenti tedy vidí největší výhodu v časové flexibilitě a možnosti podstatné části plnění studijních povinností odkudkoliv.

Druhou nejčtenější volbou byla dostupnost elektronických studijních materiálů v online prostředí, čímž samozřejmě odpadá návštěva knihovny, knihkupectví, kopírování, přepisování textů. Elektronické učební materiály jsou dostupné nejen na počítači/notebooku, ale rovněž na tabletu či chytrém telefonu.

Třináct respondentů vidí jako hlavní výhodu užívání moderních technologií ve výuce, ostatní odpovědi se pohybují pod hranicí devíti odpovědí.

⁸⁴ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

8. otázka

Osmá otázka naopak zjišťovala, v čem vidí studenti největší nevýhody e-learningu a užívání moderních technologií při studiu. Stejně jako v předešlé otázce měli na výběr z šesti vyjádření a až tři možnosti výběru. Bylo získáno 144 odpovědí.

Respondenti volili z nabídky těchto možností:

- a) Ve všem a při všem jsem odkázán/a na moderní technologie.
- b) Pokud mám slabé internetové připojení, nebo žádné, nemohu efektivně studovat a plnit studijní povinnosti.
- c) Práce s moderními technologiemi mi zabírá mnoho času navíc (vypadne signál, nefunguje systém, dané programy se dlouho načítají, něco nefunguje, jak by mělo).
- d) Správu svého studia musím spravovat ve školním systému.
- e) Preferuji osobní kontakt.
- f) Při dlouhodobém užívání ve výuce ztrácím koncentraci.

Tabulka 6: Nevýhody e-learningu – četnost odpovědí

Možnost	Absolutní četnost odpovědí	Relativní četnost odpovědí	Z toho ženy	Z toho muži
a)	22	34	12	10
b)	40	62	19	21
c)	29	45	14	15
d)	28	43	14	14
e)	22	34	18	4
f)	3	5	2	1

Zdroj⁸⁵

U této otázky byly odpovědi vyváženější než u předešlé, ovšem i zde proti sobě stojí odpovědi, z nichž jedna má jasnou převahu.

⁸⁵ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Čtyřicet respondentů z celkového počtu vidí jako hlavní problém závislost studia a plnění povinností s ním spjatých na internetovém připojení. Toto tvrzení zvolilo 62 procent respondentů.

Pro devětadvacet respondentů je obtěžující řešení problémů, které v souvislosti s používáním moderních technologií nastávají. Často jsou nutné aktualizace, k tomu je potřebné dostatečně rychlé připojení k síti, je nutné restartovat zařízení, stáhnout doplňky. To vše samozřejmě stojí čas navíc a mnohdy vyžaduje znalosti v práci se softwarem.

Pro osmadvacet respondentů je omezující nutnost správy studia v online prostředí školního systému. Školní systém může být pro mnohé nepřehledným a složitým, obzvláště v počáteční fázi studia.

Osobní kontakt preferuje dvacet dva respondentů, s čím souvisí také stejný počet volby prvního tvrzení. Být odkázán pouze na moderní technologie při administrativě, řešení problémů i v záležitostech přímo souvisejících s výukou a studiem je pro jednu třetinu respondentů problémem.

9. otázka

Devátá otázka zjišťovala, zda jsou dostačující současné znalosti respondentů v oblasti používání moderních technologií v rámci studia.

Respondenti volili z této nabídky možností:

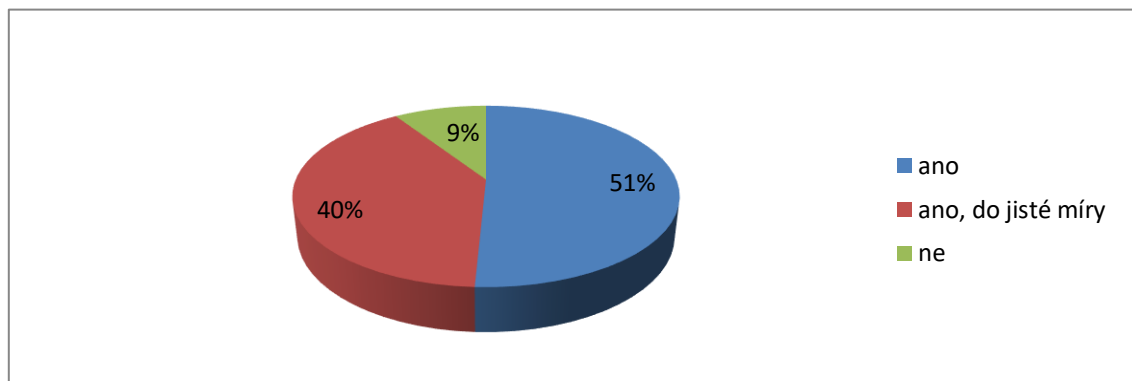
- a) Jednoznačně ano.
- b) Ano, do jisté míry. Často se musím některé funkce naučit ovládat pomocí návodů a internetu.
- b) Ne. Vždy potřebuji radu či pomoc někoho z blízkých.

„*Jednoznačně ano*“ odpověděla větší polovina, tedy 33 respondentů, 26 respondentů pak volilo odpověď „*ano, do jisté míry*“, s tím, že se současně s jejich používáním učí používat moderní technologie, hledají si návody na internetu atd. Tyto dvě možnosti zakroužkovali všichni studenti navazujícího magisterského studia, konkrétně všech třiatřicet respondentů, kteří volili možnost a), studuje navazující magisterské studium.

Možnost b) pak volilo devět studentů navazujícího magisterského studia a 17 studentů bakalářského studia.

Zbylých šest respondentů označilo odpověď ne a přiznalo, že téměř vždy využívají pomoci a rad svých blízkých. Tito respondenti jsou všichni z řad bakalářského studia.

Graf 6: Procentuální vyjádření užívání moderních technologií při výkonu povolání

Zdroj⁸⁶

10. otázka

V poslední otázce nás zajímalo, jak nahlíží studenti kombinovaného studia na moderní technologie v souvislosti se svým studiem, zda je vidí jako pozitivum či negativum.

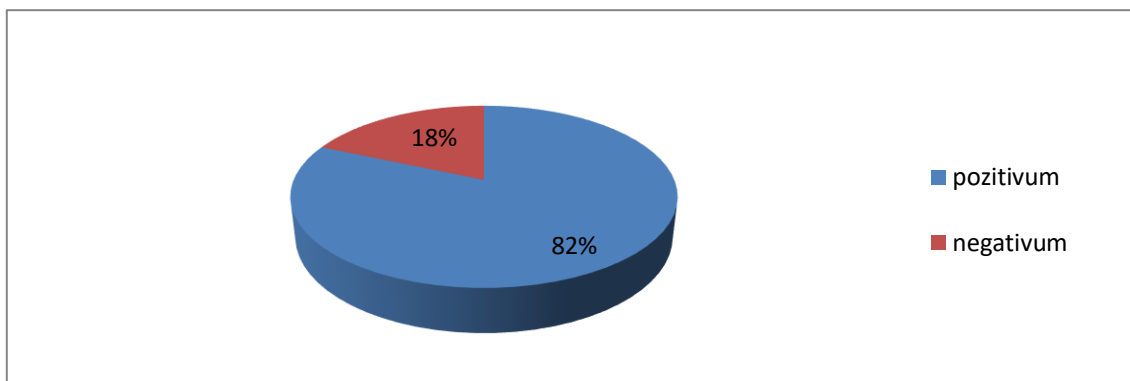
V této souvislosti se nejedná pouze o výhody digitálního světa ve smyslu možnosti studia pomocí dálkové přístupu. Užíváním moderních technologií a virtuálního prostředí se učíme, rozšiřujeme si znalosti, nacházíme nové možnosti.

Nelze však nechávat konzervativní jedince, kteří dávají přednost osobnímu kontaktu, materiálním pomůckám a tradiční formě výuky. Pro jedince, kteří nevyrostali v digitální společnosti, nejsou digitální technologie samozřejmostí. A nehledě na jednotlivé názory, užívání moderních technologií může být náročně, složité, může vyžadovat pokročilé znalosti.

⁸⁶ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

Z celkového počtu volilo 53 respondentů pozitivum a zbylých 12 negativum. Většina z nich tedy nahlíží na e-svět jako na užitečný nástroj a pomůcku.

Graf 7: Procentuální vyjádření pohledu studentů na moderní technologie

Zdroj⁸⁷

4.6.2 Kvalitativní část výzkumu

Rozhovory

V druhé části výzkumu byly provedeny **rozhovory** s pěti respondenty dotazníků. Rozhovory se řadí k polostrukturovaným. Předem byly vymezeny otázky rozhovoru, které pak byly doplňovány doplňujícími otázkami dle potřeby, dle toho, jakým směrem se ubírala odpověď účastníků rozhovorů.

Rozhovoru se účastnili dva muži a tři ženy.

Otázky polostrukturovaného rozhovoru

1. Co vše si představujete pod pojmem e-learning?
2. Jaké jsou podle vás jeho stěžejní výhody, konkrétně tedy při vašem studiu?
3. S jakými problémy v této souvislosti se konkrétně setkáváte?

⁸⁷ Autorka práce, 2020 (vlastní šetření).

4. Setkal/a jste se mezi svými vrstevníky, spolužáky kombinované formy studia s jedinci, pro které jsou moderní technologie opravdu problémem?

5. Byli mezi nimi jedinci, pro které při nástupu do studií nebyla samozřejmostí orientace v práci na počítači, v textovém editoru Word, vytváření prezentace v Power Pointu?

6. Dnes je běžné, že skripta a další učební materiály jsou vytvářeny v elektronické podobě, popřípadě je někdo „naskenuje“ a zkompletuje do elektronického souboru. Takto se dostanou snadno mezi všechny studenty.

Jak se vám studuje z elektronických materiálů?

7. Odpadají náklady na nákup skript, také na dopravu do knihovny, s čímž souvisí také úspora času. Vidíte v tomto natolik velikou výhodu, že upřednostníte elektronické a online prostředí?

8. Jak byste zhodnotili z vašeho pohledu školní online prostředí, tedy školní systém, do kterého se přihlašujete pod svým studentským číslem a z kterého spravujete a administrujete podstatnou část studia?

Je pro vás přehledný?

Jaký LMS systém používá vaše vzdělávací instituce?

Výsledky rozhovorů

Účastník rozhovoru č. 1 - muž, 42 let, studuje navazující magisterské studium, obor Speciální pedagogika

Účastník rozhovoru č. 2 - žena, 35 let, studuje navazující magisterské studium, obor Speciální pedagogika

Účastník rozhovoru č. 3 - žena, 39 let, studuje navazující magisterské studium, obor Andragogika

Účastník rozhovoru č. 4 - muž, 39 let, studuje navazující magisterské studium, obor Pedagogika

Účastník rozhovoru č. 5 - žena, 36 let, studuje navazující magisterské studium, obor Andragogika

Co znamená pojem e-learning?

První z dotázaných uvedl, že se sice s pojmem setkává často, ovšem přesnou definici nezná. Dokáže však jasně říci, že se jedná o učení, které probíhá online, za pomoci počítače (či jiného zařízení) a internetu. Jako příklad uvedl online vzdělávací kurzy. Ty mu jsou dobře známy, ovšem sám žádný online kurz neabsolvoval.

Druhá dotazovaná rovněž uvedla tvrzení, že se jedná tedy o učení prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Také podotkla, že absolvovala e-learningový jazykový kurz pro pokročilé, o kterém se dozvěděla od svých kolegyň.

Dle **třetí** dotazované účastnice je e-learning výukou s pomocí počítačů, která k dosažení cílů užívá internet.

Čtvrtý účastník rozhovoru definuje e-learning jako vzdělávací proces prostřednictvím prostředků informačních a komunikačních technologií, které do jisté míry dokáží nahradit pedagoga.

Pátá dotazovaná definuje tento pojem jako proces, který využívá informační a komunikační technologie ke vzdělávání. Je to jakýkoliv způsob vzdělávání v prostředí internetu, například různé kurzy na dálku bez nutnosti fyzické přítomnosti osob, nebo například sdílení výukového materiálu.

Výhody e-learningu

Jako hlavní výhodu uvedl **první** z dotazovaných možnost vzdělávání se na dálku a omezený osobní kontakt. Kladně hodnotí rovněž možnost správy velké části studia přes internet.

Druhá účastnice rozhovoru vidí výhodu v časové flexibilitě, kterou dálkový přístup umožňuje. Nemusí si brát volno v práci, nemusí dojíždět.

Třetí dotazovaná uvádí jako hlavní výhody dostupnost výukových materiálů, informací, didaktických postupů, čímž dochází ke zrychlení získávání informací, který je možno věnovat studiu.

Čtvrtý dotazovaný spatřuje hlavní výhody v maximálně možném přiblížení časovým možnostem studenta, tedy že si student může efektivně naplánovat studium a svůj čas rozdělit mezi práci a studium.

Pátá účastnice rozhovoru spatřuje výhody v rychlé komunikaci při předávání informací se spolužáky, neomezeném přístupu ke studijním materiálům, přísunu aktuálních informací, úspoře času.

Nevýhody v používání moderních technologií ve vzdělávání

První z dotazovaných vidí jako hlavní nevýhody právě problémy s internetem a s tím souvisejícími výpadky, v druhém případě pak problémy s hardwarem či softwarem (pomalé načítání apod.).

Druhá dotazovaná uvedla především problémy s moderními technologiemi svých spolužáků, kolegů, které se jí samotné naštěstí vyvarovaly. Konkrétně se jednalo například o poškození počítače, jehož obsah nebyl zálohován či ztráty neuložených textů seminárních a jiných prací. Tak jako první účastník, i tato účastnice zmínila problém s připojením. Konkrétně uvedla problémy s připojením k webinářům, kterých se účastní. Webináře probíhají v reálném čase, jsou doplňovány diskuzemi, živými vstupy a při špatném připojení dochází k odpojování a opětovnému připojování, čímž se vytváří časová prodleva vůči online přenosu.

Třetí dotazovaná uvedla jako problém, se kterým se setkává, že ne vždy lze ověřit zdroje materiálů dostupných na internetu. Na internet může dát prakticky kdokoli cokoli, aniž by daný text prošel korekturou, aniž by dodržoval zásady, kterým by měl podléhat. Dále pak zmiňuje nutnost dodržování autorských práv, což bývá také velkým problémem,

především v klasifikování toho, co podléhá autorským právům a co ne, a dle jakých podmínek.

Čtvrtý dotazovaný preferuje prezenční formu výuky před distanční, v té elektronické neshledává žádné výhody, vyjma výhod vyplývajících pro studenty kombinované a distanční formy studia.

Dle **poslední** účastnice rozhovoru je patrné, že tento typ vzdělávání, tedy vzdělávání v online prostředí, není vhodné pro všechny, protože mnozí lidé (dospělí, pracující) jsou velmi konzervativní a k moderním technologiím jsou skeptičtí.

Moderní technologie ve vzdělávání dospělých jako problém

Na otázku, zda se mezi svými vrstevníky, spolužáky kombinované formy studia setkali s jedinci, pro které jsou moderní technologie opravdu problémem, byly odpovědi jednoznačné a souhlasné.

Při konkrétním dotazu na znalost práce s textovým editorem Word, tabulkovým procesorem Excel a nástrojem na tvorbu prezentací Power Point mezi pracujícími studenty kombinované formy studia byly odpovědi následující:

Dotazovaný č. 1 se na základě své zkušenosti neseťkal s nikým, kdo by neuměl používat textový editor Word z balíku Microsoft Office. V případě používání Power Pointu, z téže kancelářské sady, již vidí u dospělé a střední generace problém, přičemž znalosti nejen Power Pointu, ale též Excelu dle něj vychází mimo jiné z profesních znalostí a pracovních zkušeností jednotlivců.

Druhá dotazovaná uvedla problém především u studentů bakalářského studia. Při nástupu do studia, a při předešlé nezkušenosti, mohou být i elementární funkce problémem. Jak sama uvedla, setkala se se spolužákem v rámci bakalářského studia kombinované formy, který zarytě odmítal moderní technologie a veškerou činnost s nimi omezoval pouze na nezbytně nutnou práci.

Na tuto otázku odpověděla **třetí** dotazovaná souhlasně a jednoznačně ano, ovšem problém je dle ní spíše ze strany pedagogů, především z řad starší generace. Jedním z problémů, se kterým se setkala, bylo to, že vyučující měl problémy s vkládáním

materiálů do systému. Této funkce se nakonec musel zhostit jeho asistent, čímž se problém vyřešil. Spolužáci, kteří měli problém s počítačem a s prací v online prostředí, si dokázali poradit tak, že poprosili většinou své děti a blízké o pomoc.

Čtvrtý z dotazovaných uvádí, že se sice během studia s takovými jedinci nesešel, ale během svého života ano, především při práci, kdy se mu často stává, že lidé mají mnohdy problém bezproblémově ovládat svůj mobilní telefon.

Také **pátá** účastnice má zkušenosti se spolužáky, kteří neuměli pracovat s moderními technologiemi, především ti ze starší generace. Veliké problémy měli rovněž s ovládním sady Microsoft Office, což je podle ní samozřejmost a jedním z předpokladů pro studium vysoké školy.

Elektronické učební materiály

Dotazovaný č. 1 v nich ze subjektivního pohledu vidí velkou výhodu, s čímž souvisí jeho hojně užívání e-učebních materiálů, ale též čtení e-knih ve svém volném čase.

Na otázku týkající se hlavních výhod elektronických učebních materiálů, které jsou často zdarma, student ušetří za dopravu do knihovny, za nákup skript, uvedl úsporu času a také financí jako hlavní motivaci. S nástupem elektronického obsahu však u tohoto účastníka nikterak neklesly na významu klasické tištěné knihy. Důležité informace si vypisuje nebo tiskne.

Dotazovaná č. 2 má také pozitivní vztah k elektronickým materiálům, především díky jejich rychlému a snadnému přístupu odkudkoliv. Se spolužáky z oboru si navzájem různé učební materiály v elektronické podobě sdílí pomocí online nástrojů. Výhodou pro ni také je to, že nemusí osobně shánět dané materiály, ať už nakupovat či zapůjčovat v knihovně, a protože bydlí v menším městě, ušetří spoustu času i náklady na dopravu. Navíc některé tituly jsou v hmotné podobě těžce k sehnání. Ke zkouškám si však materiály tiskne z důvodu pohodlnějšího učení.

Pro **dotazovanou č. 3** je to především úspora času a snadná dostupnost elektronických materiálů. Ovšem sama upřednostňuje papírovou verzi materiálů, ze kterých se jí lépe

studuje. Materiály si tedy tiskne a ručně vepisuje poznámky, ostatně jako také předešli dva dotazovaní.

Dotazovaný č. 4 z obecného pohledu v elektronických materiálech výhodu nespatřuje. Online prostředí podle svých slov upřednostňuje pouze v případě (ve svém případě), že nemusí docházet do školy a může studovat z domova. Co se týče preferencí, přednost dává jednoznačně tištěné verzi. Elektronické materiály si proto také vždy tiskne.

Dotazovaná č. 5 preferuje především to, že jsou informace dobře dostupné, čímž ušetří spoustu času. Vyhovuje jí možnost kombinovat elektronické a online prostředí s klasickými tištěnými texty. Přesto však, jak uvádí, se jí lépe učí z klasických tištěných textů, do kterých si může dělat poznámky, než z monitoru. V elektronických materiálech tedy vidí velikou výhodu, ale sama upřednostňuje tradiční studium.

LMS – Learning Management System

V poslední otázce nás zajímalo, jak se studenti kombinované formy studia orientují ve školním systému, zda je pro ně složitý, přínosný.

Dotazovaný č. 1 neshledal větší problémy, což se jistě odvíjí od jeho zkušeností se systémem z předešlých let. Systém je dle něj intuitivní a jednoduchý na ovládání v základních funkcích, které potřebuje v rámci studia.

Dotazovaná č. 2 je spokojená se školním systémem a dle jejích slov ho umí plně ovládat, ovšem přiznává, že při nástupu do studií s ním také měla problém a nějaký čas jí trvalo, než se naučila využívat plně všechny jeho funkce a pochopila, jak funguje.

Dle dotazované č. 3 je univerzitou používaný LMS přehledný, intuitivní a dá se v něm velice dobře orientovat. V rámci univerzity užívají LMS Moodle, ostatně jako předešli dva dotazovaní.

Dotazovaný č. 4 se systémem v rámci studia větší problémy neshledal. Jeho univerzita používá LMS Moodle, ve kterém si zapisuje předměty, přihlašuje se na zkoušky, vkládá závěrečnou práci k posouzení a další. Systém je dle něj přehledný a velice jednoduchý na ovládání.

Účastnice **rozhovoru č. 5** se v školním systému orientuje dobře a její znalosti v oblasti IT jsou pro ni dostačující. Univerzita, na níž studuje používá LMS Moodle, a ten jí přijde přehledný.

Přepisy dvou rozhovorů jsou zobrazeny v přílohách této práce.

Analýza LMS Moodle

V poslední části výzkumu byla provedena **analýza** konkrétního LMS prostředí (Learning Management System) používaného v akademickém prostředí, na českých univerzitách a vysokých školách.

Analýza je zaměřena na studentskou uživatelskou oblast systému Moodle.

Hlavní funkce systému (nehledě na roli uživatele):

- evidence a správa studentů,
- evidence a správa kurzů,
- katalog výukových kurzů,
- správa studijních plánů,
- evidence hodnocení studentů,
- testování a přezkušování studentů,
- správa přístupových práv,
- komunikační nástroje,
- autorské nástroje k vytváření výukových kurzů a objektů,
- úložiště výukového obsahu⁸⁸.

Moodle v českém vysokoškolském prostředí

Moodle - Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment znamená v českém překladu Modulární objektově orientované dynamické prostředí pro výuku⁸⁹.

⁸⁸ *Průvodce systémem Moodle 3.5 - základní ovládání* [online]. Česká zemědělská univerzita [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://moodle.czu.cz/mod/resource/view.php?id=388666>

⁸⁹ *Elektronická podpora vzdělávání*. Univerzita Karlova [online]. ©2020. [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-6395.html>

Moodle je jedním z nejrozšířenějších LMS ve světě, je kompatibilní s širokým spektrem operačních systémů - Windows, MacOS, Linux (a nejen s těmito), a implementován do mnoha jazyků.

Na českých univerzitách a vysokých školách jsou využívány různé systémy, standardizované a přizpůsobené potřebám dané univerzity, vysoké školy. K dispozici jsou zahraniční i v České republice vyvíjené softwary. Hlavním požadavkem na Learning Management System je jeho otevřenost a implementace e-learningu.⁹⁰

Jedním z nejpoužívanějších systémů na českých školách je softwarový balíček Moodle, zahraniční LMS implementovaný do českého virtuálního prostředí.

Moodle používá například Univerzita Karlova, Ostravská univerzita, Masarykova univerzita v Brně, Technická univerzita v Liberci, Univerzita Jana Ámose Komenského, Česká zemědělská univerzita, Jihočeská univerzita.

Akademické systémy Moodle mohou disponovat vícero samostatnými systémy, které jsou užívány současně v rámci jedné univerzity, tedy například:

- Moodle určený pro výuku,
- Moodle určený pro další vzdělávání,
- Moodle určený pro hostování kurzů a další.⁹¹

Systém je navržen dle konkrétních didaktických přístupů. Nabízí několik typů uživatelských rolí – administrátor – tutor – učitel - student – host. Každá role má předem určená oprávnění a rozsah činností.

⁹⁰ *Průvodce systémem Moodle 3.5 - základní ovládání* [online]. Česká zemědělská univerzita [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://moodle.czu.cz/mod/resource/view.php?id=388666>

⁹¹ *Elektronická podpora vzdělávání*. Univerzita Karlova [online]. ©2020. [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-6395.html>

Obrázek 1: Logo Moodle

Zdroj⁹²

Uživatelská role STUDENT

Každý student se do systému registruje a přihlašuje pod svým přihlašovacím jménem a heslem – disponuje tedy **uživatelským účtem**.

V osobním profilu může student spravovat své **osobní nastavení** (osobní a kontaktní údaje, změna hesla). K dispozici je tzv. Helpdesk, technická podpora s kontakty.

Po přihlášení je k dispozici každému uživateli systému osobní profil uživatele, odkud má přístup k Nástěnce – Diskusnímu fóru - Chatu a zprávám – Anketám – Kurzům/předmětům a Hodnocení – Kalendáři - Nápovědě. Tedy k nástrojům přístupným přihlášeným uživatelům.

Širokou škálu **komunikačních nástrojů** představuje školní (interní) email, zprávy, blog, chat, diskuze.

Nedílnou součástí je funkce **zapisování studentů do kurzů/předmětů** a prohlížení zapsaných kurzů/předmětů (pro tutorů pak nabídka tvorby kurzů včetně nápovědy, možnosti vytvářet skupiny a přidávat studenty do jednotlivých skupin).⁹³

⁹² Moodle.com. ©2019

⁹³ KOPECKÝ, K. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: Hanex, 2006. Vzdělávání a informace.

System eviduje **hodnocení** studentů dostupné v jejich uživatelských účtech. Každý student má tedy přístup ke svým známám, může prostřednictvím systému odevzdávat úkoly.

V sekci **studijní materiály**, které je možno prohlížet, jsou do systému nahrané dokumenty ve formátu PDF., Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Power Point.

Silné stránky systému z pohledu uživatelské role STUDENT

System je podporován všemi běžně dostupnými uživatelskými prohlížeči, jako je například Internet Explorer, Safari či Chrome.

Je intuitivní a vyžaduje pouze základní znalosti užívání počítače a internetu.

Široká škála nástrojů a funkcí je přístupná z jednoho místa – uživatelského účtu.

Přihlášení a správa je možná v rámci různých rozhraní a z různých zařízení (stolní počítač, notebook, tablet, mobilní telefon).

Představuje multifunkční virtuální prostor - slouží jako vzdělávací portál, uložič, komunikační portál, místo administrace a další, tedy není omezen pouze na zprostředkování elektronického obsahu, nýbrž disponuje širokou škálou nástrojů.⁹⁴

Slabé stránky systému představují problémy s internetovým připojením (slabý signál, výpadky připojení) na straně uživatele a možné chyby v systému technického rázu na straně systému.

4.7 Interpretace výsledků výzkumu

Hlavním cílem výzkumu diplomové práce je zjistit, jaké metody výuky dospělí při svém vzdělávání preferují, a tedy analyzovat jejich vztah k moderním technologiím ve vzdělávání, a prozkoumat, jak jsou spokojeni s kvalitou.

⁹⁴ VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011.

Dílčím cílem č. 1 bylo zjistit, jaké výhody a nevýhody vidí pracující studenti kombinovaného studia v e-learningu.

Hypotéza č. 1 předpokládala, že výhodou je především časová flexibilita a možnost studovat odkudkoliv.

Z dotazníkového šetření i rozhovorů je patrné, že studentům vyhovuje možnost vzdělávat se pomocí dálkového přístupu. Dotazovaní dokáží definovat pojem e-learning jako online výuku, výuku pomocí počítače a internetu, jako moderní didaktický prostředek.

Časová flexibilita je jednoznačně určující a studenti v ní vidí největší výhodu, kterou online výuka poskytuje (94 % dotazovaných má tento názor). To přímo souvisí s dálkovým přístupem, tedy že nemusí denně usedat do školních lavic, ale přesto mohou studovat a plnit veškeré studijní povinnosti, které vyplývají z dané formy studia.

Mnozí jsou absolventy vzdělávacích e-kurzů (ať již v rámci studia či prostřednictvím neformálního, firemního vzdělávání). Také se účastní webinářů, tedy online vzdělávacích seminářů. Důležitým faktorem, který hodnotili respondenti kladně, je dostupnost elektronických učebních materiálů na internetu – ve školním systému, na webových uložkách, odkud je možné si je stáhnout či poslat pomocí emailu, chatu jako přílohu. Není tedy potřeba navštěvovat knihovny a rezervovat si tituly či investovat do nákupu. Výhodou je, že učivo je vždy možné vytisknout do materiální podoby. Celkově hodnotili účastníci výzkumného souboru elektronické materiály z 82 % kladně.

Záporně hodnotili respondenti problémy se sítí, nepřehlednost systému a s ním spojené možné problémy (aktualizace, stažení doplňků). Běžný dospělý uživatel má určitá očekávání. Na rozdíl od mladé generace, která s problémy očekává a umí je vyřešit okamžitě, nepočítá tento s dalšími kroky, které je třeba manuálně udělat.

E-learningovou výuku volili respondenti právě z důvodu výhody vyplývající v úspoře času. Z tohoto důvodu nastoupili do kombinované formy studia, neboť jejich hlavní činností je plný pracovní úvazek. Zároveň však vítají možnost v pravidelných intervalech vzdělávací instituci navštěvovat, setkat se osobně s profesory, se spolužáky, probrat záležitosti související se studiem a plněním povinností. Při výuce získají základy k předmětům, mohou konzultovat své seminární, kvalifikační práce. Třetina respondentů

v dotaznících uvedla, že preferuje osobní kontakt před tím prostřednictvím online komunikačního nástroje.

Dílčím cílem č. 2 bylo zjistit, zda studenti kombinovaného studia umí pracovat s moderními technologiemi a jak hodnotí elektronické učební materiály.

Hypotéza č. 2 očekává dobrou znalost práce na počítači a s internetem vzhledem k formě studia respondentů.

Pouze polovina respondentů dokáže jednoznačně říct, že jim stačí jejich znalosti práce na počítači, přičemž se jednalo o studenty navazujícího magisterského studia. Šestadvacet respondentů si dohledává na internetu a v návodech, jak postupovat v případě problémů či aktualizací. Jedna desetina respondentů přiznala, že vždy potřebuje pomoc blízkých.

Téměř dvě třetiny respondentů vidí problém v až naprosté závislosti na moderních technologiích v souvislosti s jejich studiem. Časté výpadky internetu, problémy s hardwarem, softwarem, se kterými si neví rady, jsou obtěžující.

Jak vyplývá z rozhovorů, uvědomují si dotazovaní nebezpečnost internetu, veliké množství neověřených zdrojů, porušování autorských práv. Účastníci rozhovorů se shodli na tom, že elektronické učební materiály znamenají úsporu času a snadnou dostupnost, ovšem stejně tak všichni preferují tištěné materiály při učení. Výhodu vidí v kombinaci obou. Materiály jsou lehce dostupné na internetu, lze je stáhnout a vytisknout, nebo si vypsát poznámky.

Dle zkušeností dotazovaných je i v dnešní době zcela běžné, že studenti kombinované formy studia neumí pracovat v online prostředí a nástroji sady Microsoft Office. Upozorňují také na to, že tento problém mají rovněž vysokoškolští pedagogové, především ze starší generace.

Dílčím cílem č. 3 bylo zmapovat zkušenosti studentů kombinovaného studia s LMS (Learning Management System) používaným na jejich škole.

Hypotéza č. 3 předpokládala kladné hodnocení LMS u studentů vyšších ročníků bakalářského studia a u studentů navazujícího magisterského studia, kteří mají zkušenosti se systémem.

Z dotazníkového šetření je patrné, že studenti si nejsou stoprocentně sami sebou jisti v ovládní LMS své školy (téměř polovina respondentů dotazníků), což ovšem neznamená, že v systému neumí pracovat. Ovládní základních funkcí lze hodnotit přívětivě. Znalost základních funkcí vychází z nutnosti zapisování předmětů, přihlašování se na zkoušky, odevzdávání kvalifikačních prací a dalších.

Všech pět účastníků rozhovorů se shodlo na tom, že LMS jejich domovské univerzity, konkrétně Moodle, je intuitivní, návodný, jednoduchý na obsluhu. Účastníci mají rovněž zkušenosti z firemního a zájmového vzdělávání prostřednictvím LMS systému.

Shrnutí

Studenti kombinované formy studia preferují studium v online prostředí, pomocí moderních technologií, vzhledem ke svému statusu a hlavní činnosti. Dostupnost a časová flexibilita jsou určující. Využívají širokou škálu možností, které jim elektronické prostředí nabízí, e-kurzy, webináře, samostudium, komunikaci pomocí online komunikačních nástrojů. Vzhledem k jejich subjektivním názorům však dávají nadále přednost hmotným učebním materiálům, přičemž nejčastěji využívají možnosti tisku elektronických materiálů.

ZÁVĚR

Další vzdělávání neboli celoživotní učení, je současným světovým trendem naší moderní společnosti. Jedinci, kteří již vstoupili na trh práce si doplňují vzdělání či zvyšují dosaženou kvalifikaci.

Se vzděláváním dospělých souvisí mnoho faktorů. Ty nejdůležitější představují ekonomický růst a pokrok ve vědě. Rozvíjení znalostí a dovedností je důležité pro konkurenceschopnost a maximální možnou míru efektivity. Hovoří se o získání tzv. klíčových kompetencích, tedy takových znalostí a dovedností, které tvoří základ pro zvládnutí určitých situací, takových dovedností, které opravňují jedince k výkonu určité profese.

Abychom udrželi krok se současnými trendy, musíme se neustále vzdělávat a učit se novým věcem. Moderní technologie jsou nezbytnou součástí téměř ve všech sférách našeho každodenního života a minimální znalost užívání těchto technologií je dnes již standardem.

Informační a komunikační technologie jsou zaváděny do fungování napříč širokým spektrem oborů. Významné místo mají ve vzdělávacím procesu. Informační a komunikační technologie doslova změnilы vzdělávací proces. Mezi jejich hlavní funkce se řadí především jednodušší dostupnost vzdělávání, efektivnější vstřebávání učebního obsahu, motivace k dalšímu vzdělávání. Podstatné jsou tedy právě ve vzdělávání dospělých, v případě vzdělávání formálního i neformálního. Nejčastěji jsou využívány u distančního a kombinovaného studia v rámci formálního vzdělávání a také u firemního vzdělávání.

Přístup dospělých k moderním technologiím není jednotný. Odvíjí se od dosaženého vzdělání, typu povolání, životního přístupu. Studenti kombinované formy studia používají informační a komunikační technologie v rámci studia především při správě studia ve školním systému (Learning Management System), ze kterého se studenti přihlašují na zkoušky, zapisují si zde předměty, odevzdávají kvalifikační práce. V systému či jinde v online prostředí mají k dispozici, mohou nahrávat a dále šířit elektronický obsah, tedy elektronické učební materiály – soubory v PDF formátu

(Portable Document Format, v překladu Přenosný formát dokumentů), v textovém souboru Word, tabulkovém procesoru Excel či v nástroji na tvorbu prezentací Power Point. V případě užívání ICT ve vzdělávání dospělých, respektive studentů kombinovaného studia, však nehovoříme pouze o zprostředkovatelské funkci. Studenti sami vytvářejí své seminární práce, studie a prezentace ve výše zmíněných nástrojích nejen sady Microsoft Office.

Velmi oblíbené jsou rovněž vzdělávací webináře, které probíhají online v reálném čase a působí na stránku sluchovou i vizuální. Studenti se tak v daný čas mohou připojit online odkudkoliv. Zároveň mohou využívat online chatu s ostatními přihlášenými účastníky a přednášejícím.

Užívání informačních a komunikačních technologií si vyžaduje dostatečně kvalitní technické zázemí a kvalitní internetové připojení. A samozřejmě základní znalosti práce s počítačem/notebookem/tabletem a internetem.

Výzkumné šetření práce zkoumalo na výzkumném souboru, studentech kombinované formy studia, jejich vztah k moderním technologiím, především pak prostředí LMS Moodle a e-learningu, jejich uživatelské znalosti, preference, priority. Základní používání moderních technologií je v dnešní době nutností, a tak nebylo překvapením, že i generace studentů, která nevyrostala v digitálním světě, disponuje základními dovednostmi v práci s moderními technologiemi. LMS Moodle se studentům jeví jako intuitivní a přehledný, především pak těm z vyšších ročníků, neboť právě při nástupu do studia se setkali poprvé v praxi s tímto systémem a jeho funkcemi.

Největší výhodou zavádění moderních technologií do vzdělávacího procesu představuje pro studenty kombinovaného studia možnost spojení studia a plného pracovního poměru – za příklad lze zmínit administrativu studia v online prostředí, dostupnost elektronických učebních materiálů, online kurzy a webináře. Efektivní rozvržení času a samostudium je pro studenty kombinované formy studia určující.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: Vox, 2011.
ISBN 978-80-87480-00-7.

BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2580-2.

ECKERTOVÁ, L. *Digitální přistěhovalci a digitální domorodci*. Učitelské noviny, ročník 2014.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010.
ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2003.
ISBN 978-80-247-1369-4.

KOPECKÝ K. a R. SZOTKOWSKI. *Moderní informační a komunikační technologie ve výuce*. Olomouc: Palackého univerzita, 2018.

KOPECKÝ, K. *E-learning nejen pro pedagogy*. Olomouc: HANEX, 2006.
ISBN 80-85783-50-9.

LUKÁČ, E. *Katedra andragogiky FF PU – vznik, vývoj a hlavní oblasti působení za období 45 rokov*. Andragogická revue, 2009, roč. 1, č. 1, s. 115.

PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003.
ISBN 80-86723-03-8.

PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3235-0.

- PRŮCHA, J. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-579-2.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RAMBOUSEK, V. *Materiální didaktické prostředky*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠIMEK, D. a H. BARTOŇKOVÁ. *Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0441-9.
- ŠKODA, K.: *Kapitoly z dějin andragogiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-326-1.
- UCHOČOVÁ. *Využití moderních technologií při vzdělávání dospělých*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018.
- VANĚČEK, D. *Elektronické vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011. ISBN 978-80-01-04952-5.
- VETEŠKA, J. *Kompetence ve vzdělávání dospělých*. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-8086723-98-3.
- ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0051-4.
- ZOUNEK, J. a P. SUDICKÝ. *E-learning: učení (se) s online technologiemi*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-903-6.
- ZOUNEK, J. *E-Learning a vzdělávání: Několik pohledů na problematiku e-learningu*. Pedagogika. 2006, roč. 56, č. 4.

Seznam použitých internetových zdrojů

Adult education. The Hamburg declaration; The agenda for the future [online]. Fifth international conference on adult education, [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://uil.unesco.org/adult-education/confintea/adult-education-hamburg-declaration-agenda-future>

BARTOŠOVÁ, J. *Didaktické formy a metody ve vzdělávání dospělých, 2016* [online]. Dostupné také z: <https://docplayer.cz/1652301-Didakticke-formy-a-metody-ve-vzdelavani-dospelych.html>

Česká republika. *Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)*. In: Sbírka zákonů, 22. 4. 1998 [cit. 2019-09-19]. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>

Česká republika. *Zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání)*. In: Sbírka zákonů, 30. 3. 2006 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/zakon-c-179-2006-sb>

Česká republika. *Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce*. In: Sbírka zákonů, 21. 4. 2006 [cit. 2019-09-19]. Dostupné také z: <https://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2006/zakon-c-262-2006-sb-3321>

Česká republika. *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [online]. In: Sbírka zákonů, 13. 5. 2004 [cit. 2019-10-13]. Dostupné také z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_435_2004

DOSTÁL, J. *Interaktivní tabule – významný přínos pro vzdělávání* [online]. 28.4. 2009. [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2009/04/jiri-dostal-interaktivni-tabule.html>

eLEARNINGN [online]. ©2019 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: http://www.elearningnc.gov/about_elearning/what_is_elearning/, t

Elektronická podpora vzdělávání. Univerzita Karlova [online]. ©2020.

[cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-6395.html>

Eurostat. Your key to European statistics [online]. [cit. 2019-10-25]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>.

Framework of Action. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Sixth international conference on adult education, 2009 [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z:

<http://uil.unesco.org/home/news-target/confintea-advisorygroup/09796c692fd6aab04420f052e01bb833/>

Hamburská deklarace [online]. Pátá mezinárodní konference o vzdělávání dospělých,

1997 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: [http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-](http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/mezinarodni-konference-unesco-o-vzdelavani-dospelych-1)

[vzdelavani/mezinarodni-konference-unesco-o-vzdelavani-dospelych-1](http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/mezinarodni-konference-unesco-o-vzdelavani-dospelych-1)

KOVAŘÍKOVÁ, L. *Chyby při využívání technologií ve výuce*. Metodický portál:

Články [online]. 10. 10. 2019, [cit. 2019-12-10]. Dostupný z:

<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22252/CHYBY-PRI-VYUZIVANI-TECHNOLOGII-VE-VYUCE.html>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Strategie celoživotního učení ČR*

[online] ©2013-2019 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z [www](http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr):

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

PALÁN, Zdeněk. *Mezinárodní dokumenty o vzdělávání dospělých* [online].

Andromedia, 2010 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z:

<http://www.andromedia.cz/andragogickyslovník/mezinarodni-dokumenty-o-vzdelavani-dospelych>

Pro a proti kombinovaného studia. VysokéSkoly.cz [online]. [cit.2019-12-15] Dostupné

z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/kombinovane-studium>

Průvodce systémem Moodle 3.5 - základní ovládání [online]. Česká zemědělská univerzita [cit. 2020-01-02]. Dostupné z:

<https://moodle.czu.cz/mod/resource/view.php?id=388666>

SEZNAM ZKRATEK

ICT	Information and Communication Technologies (v překladu Informační a komunikační technologie)
LMS	Learning Management Systém (v překladu Systém pro správu vzdělávání)
MS Office	Microsoft Office
PDF	Portable Document Format, (v překladu Přenosný formát dokumentů)

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Logo Moodle.....	61
-----------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Vyjádření podílu dle typu studia.....	42
Graf 2: Vyjádření podílu ženského a mužského pohlaví.....	43
Graf 3: Procentuální vyjádření věku respondentů.....	43
Graf 4: Procentuální vyjádření znalosti pojmu e-learning (vlastní zdroj dat)	45
Graf 5: Procentuální vyjádření užívání moderních technologií při výkonu povolání.....	47
Graf 6: Procentuální vyjádření užívání moderních technologií při výkonu povolání.....	51
Graf 7: Procentuální vyjádření pohledu studentů na moderní technologie	52

Seznam tabulek

Tabulka 1: Četnost odpovědí – znalost pojmu e-learning	44
Tabulka 2: Četnost odpovědí – studijní program.....	45
Tabulka 3: Četnost odpovědí dle pohlaví respondentů	45
Tabulka 4: Četnost užívání ICT v zaměstnání	46
Tabulka 5: Výhody e-learningu – četnost odpovědí u jednotlivých možností	48
Tabulka 6: Nevýhody e-learningu – četnost odpovědí.....	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník.....	I
Příloha B – Rozhovor č. 1 (přepis).....	IV
Příloha C – Rozhovor č. 2 (přepis).....	VII

PŘÍLOHY

Příloha A– Dotazník

Dotazník

k diplomové práci na téma *Moderní technologie ve vzdělávání dospělých*

Dobrý den, studuji obor Andragogika na Univerzitě Jana Ámose Komenského v Praze. Prosím Vás tímto o vyplnění tohoto dotazníku, který bude součástí mé diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas.

Monika Bártová

První část

1. **Studujete bakalářský/navazující magisterský stupeň?** (zakroužkujte odpovídající)
2. **Jste žena/muž?** (zakroužkujte odpovídající)
3. **Váš věk:**

Druhá část

4. **Je vám znám pojem e-learning?** Ano/ne

Pokud ano, jak byste tento pojem stručně definovali?

.....

Třetí část

Zakroužkujte hodící se odpověď

5. **Používáte ve svém povolání některé z informačních a moderních technologií (počítač, tablet, včetně internetového připojení, interaktivní tabule ad.)?** Ano/ne

6. A při vašem studiu? Ano/ne

7. Jaké hlavní výhody vidíte v používání moderních technologií v souvislosti s vaším studiem? Zakroužkujte 1-3 odpovědi, které jsou pro vás největším přínosem.

- a) Mohu studovat/učit se/psát seminární práce ad odkudkoliv a kdykoliv.
- b) Mohu s ostatními studenty i vyučujícími komunikovat online v reálné čase.
- c) Informace o studiu a předmětech mám k dispozici online ve školním systému.
- d) Mnoho administrativních povinností vyřeším pomocí dálkového přístupu, ať už pomocí školního emailu či jinou formou.
- e) Preferuji užívání moderních technologií ve výuce vyučujícím – datový projektor či interaktivní tabuli.
- f) Vyhovuje mi dostupnost studijních materiálů v online prostředí.

8.) Jaké hlavní nevýhody vidíte v používání moderních technologií v souvislosti s vaším studiem? Zakroužkujte 1-3 odpovědi, které jsou pro vás největším negativem.

- a) Ve všem a při všem jsem odkázán/a na moderní technologie.
- b) Pokud mám slabé internetové připojení, nebo žádné, nemohu efektivně studovat a plnit studijní povinnosti.
- c) Práce s moderními technologiemi mi zabírá mnoho času navíc (vypadne signál, nefunguje systém, dané programy se dlouho načítají, něco nefunguje, jak by mělo).
- d) Správu svého studia musím spravovat ve školním systému.
- e) Preferuji osobní kontakt.
- f) Při dlouhodobém užívání ve výuce ztrácím koncentraci.

9.) Stačí vám vaše současné znalosti v oblasti používání moderních technologií při jejich užívání v rámci studia? (zakroužkujte odpovídající)

a) Jednoznačně ano.

b) Ano, do jisté míry. Často se musím některé funkce naučit ovládat pomocí návodů a internetu.

b) Ne. Vždy potřebuji radu či pomoc někoho z blízkých.

10.) To, že jste „nuceni“ používat moderní technologie a stále se tak učit novým věcem souvisejících s digitálním světem, berete jako? (zakroužkujte odpovídající)

Pozitivum/negativum

Příloha B – Rozhovor č. 1 (přepis)

Rozhovor č. 1

Jméno: Marián Š.

Níže daný přepis rozhovoru je v rozsahu konkrétních otázek týkajících se výzkumné části práce.

1.) Co vše si představujete pod pojmem e-learning?

Marián Š.: „Mnohokrát jsem to slyšel, ale konkrétní definici nevím. Vím jen, že je to učení se na internetu.“ *“Jednou jsem viděl ve zprávách reportáž o různých kurzech na internetu, z domova, tak asi toto by mohlo být také ono.“*

A vy osobně jste někdy takovýto kurz absolvoval?

Marián Š.: „*Ne ne, ale do budoucna, kdo ví.“*

2.) Jaké jsou podle vás jeho stěžejní výhody, konkrétně tedy při vašem studiu?

Marián Š.: „*Asi to, že je to na dálku, zprostředkovaně. Jsem spíše introvert a vyhovuje mi, že jednou za čas zajdu do školy a jinak formou samostudia. Také mi vyhovuje zasílání povinných prací a referátů profesorům emailem. Nemusím jet speciálně jednu konkrétní práci odevzdat v tištěné podobě. Přijde mi to mnohdy efektivnější, než jak to mají studenti prezenčního studia, které studuje můj syn. Mnohdy jede ve zkuškovém do školy jen kvůli tomu, aby odevzdal práci. Tím však neříkám, že celé studium je jenom –e, -e, -e. To naštěstí ne. Takový fanoušek do moderních technologií zase nejsem.“*

3.) A s jakými problémy v této souvislosti se konkrétně setkáváte?

Marián Š.: „*Každou chvíli s něčím jiným. Nejede internet, nebo se vám zakousne přístroj, je to o nervy, když zrovna teď a tady potřebujete, aby to vše jelo, jak má.*

Já jsem ten typ člověka, který ví, že počítač, internet, dobrý mobilní telefon potřebuje a chce, ale lehce mě vytočí, když se objeví komplikace. Pak si řeknu, „kašlu na to“jsme opravdu zhýralá a pohodlná společnost.“

4.) Zajímá mě, zda jste se mezi svými vrstevníky, spolužáky kombinované formy studia setkal s jedinci, pro které jsou moderní technologie opravdu problémem.

Marián Š.: *„Tak to víte, že jo. Nejen v rámci studia.“*

5.) Konkrétně mě zajímá, zda mezi nimi byli jedinci, pro které při nástupu do studií nebyla samozřejmostí orientace v práci na počítači, v textovém editoru Word, vytváření prezentace v Power Pointu.....

Marián Š.: *„Word vesměs uměli používat všichni, nevím o nikom, kdy by ne. Power Point byl však již větší oříšek. S Wordem se totiž opravdu setkáváme běžně, s Excelem pak vesměs lidé, co pracují s čísly, ale Power Point již tak běžný není. Na školách, na základkách, středních, to jistě ano, v dospělé populaci, si myslím, až tak využívány není.“*

6.) Dnes je běžné, že skripta a další učební materiály jsou vytvářeny v elektronické podobě, popřípadě je někdo neskenuje a zkompletuje do elektronického souboru. Takto se dostanou snadno mezi všechny studenty. Jak se vám studuje z elektronických materiálů?

Marián Š.: *„Nemám s nimi problém. Nejsem sice žádný nadšenec do IT, ale od té doby, co jsou tyto možnosti, často si čtu skripta i knihy v elektronické podobě.“ Pokud je něco důležité a zajímá mě to, vypíšu si to na papír, někdy do emailu....co je pro mě v té chvíli nejrychlejší*

7.) Odpadají náklady na nákup skript, také na dopravu do knihovny, s čímž souvisí také úspora času. Vidíte v tomto natolik velikou výhodu, že upřednostníte elektronické a online prostředí?

Marián Š.: *„Pro mě hraje prim úspora času, že nemusím běhat od čerta k ďáblu, abych nějaké skripta sehnal. Uspořené peníze samozřejmě rád investuji do kvalitní knihy, která pro mě bude mít do budoucna mnohem vyšší cenu než ta skripta.“*

Máte rád knihy?

Marián Š.: *„Ano, mám doma velkou knihovnu, žena už mi zakázala další kupovat, protože jsem jich moc zatím nepřečetl, tedy vzhledem k počtu, které mám. Nechávám si to na důchod.“*

8.) Jak byste zhodnotil z vašeho pohledu školní online prostředí, tedy školní systém, do kterého se přihlašujete pod svým studentským číslem a z kterého spravujete a administrujete podstatnou část studia? Je pro vás přehledný?

Marián Š.: *„Ale jo. Někdy to chce trochu času, ale vždy dostanu k tomu, k čemu potřebuji.“*

Jaký systém používá vaše škola?

Marián Š.: *„Moodle, jiný ani neznám“*

Příloha C – Rozhovor č. 2 (přepis)

Rozhovor č. 2

Jméno: Kateřina H.

Níže daný přepis rozhovoru je v rozsahu konkrétních otázek týkajících se výzkumné části práce.

1.) Co vše si představujete pod pojmem e-learning?

Kateřina H.: *„Dle mě se jedná o učení prostřednictvím technologií – tedy internetu a počítače. S pojmem jsem se nejdříve setkala v práci, tedy ne v praxi konkrétně, ale mluvily jsme o tom s kolegyněmi v souvislosti s rozšiřováním našich znalostí..Na základě toho jsem absolvovala jazykový e-learningový kurz angličtiny pro pokročilé.“*

2.) Jaké jsou podle vás jeho stěžejní výhody, konkrétně tedy při vašem studiu?

Kateřina H.: *„Nevím zda to lze považovat jako výhodu, ale vzhledem k době, ve které žijeme a jak žijeme, tak je to vlastně celé to online prostředí. To, že vše zařídím z jednoho místa, většinou i dle mého časového harmonogramu, pokud není ta daná věc, co potřebuji udělat, omezena časem, kapacitou.“*

3.) A s jakými problémy v této souvislosti se konkrétně setkáváte?

Kateřina H.: *„Musím říci, když to porovnáím s některými mými spolužáky ze školy, jsem vlastně šťastný člověk. Musím zaklepat.....ale naštěstí se mi nestalo, že by mi odešel počítač, aniž bych neměla zálohované důležité práce, ani se mi nezačal sám aktualizovat počítač zrovna, když jsem měla rozepsanou práci ve Wordu, samozřejmě neuloženou, jako se to stalo jiným. Jsou to tedy spíše technické problémy....ale ono to spolu vše souvisí, že? Jediné, co mě tedy vždy zaručeně dokáže naštvat je, když mi vypadá internet a já zrovna potřebuji posílat, sdílet materiály, připojit se k webináři.....nebo mi právě ten webinář, který se odehrává v reálném čase, neustále sekal, jak se říká.“*

4.) Zajímá mě, zda jste se mezi svými vrstevníky, spolužáky kombinované formy studia setkala s jedinci, pro které jsou moderní technologie opravdu problémem.

Kateřina H.: *„Ano, občas se takoví najdou. Už při studiu bakalářského studia jsem se potkávala na školní půdě s jedním spolužákem, který byl opravdu konzervativní a o online světě nechtěl ani slyšet.“*

5.) Konkrétně mě zajímá, zda mezi nimi byli jedinci, pro které při nástupu do studií nebyla samozřejmostí orientace v práci na počítači, v textovém editoru Word, vytváření prezentace v Power Pointu.....

Kateřina H.: *„Často si stěžoval, že se mu nejde někam přihlásit, že mu to a tamto nefunguje a velice rád to říkal profesorům. Ale ty problémy jsme měli i my ostatní, když něco nefungovalo, tak nefungoval všem. Jen jsme to tak neprožívali. Ale nic ve zlém, respektuji lidi, kteří volí tradiční formy.“*

Když jsme například měli zadanou seminární práci ve skupinkách a chtěli jsme se v rámci naší skupiny domluvit, že se sejdem online v určitý čas a nasdílíme si v rámci naší skupiny, co každý máme, a probereme postup, byl zásadně proti.“

A jak to dopadlo?

Kateřina H.: *„Online jsme to porušili my ostatní. On nám alespoň poslal ve Wordu svou část práce emailem, to se totiž naučit musel, neboť běžně používáme školní email a posíláme z něj seminární práce profesorům. Nadšený z toho však nebyl (smích pozn.).“*

6.) Dnes je běžné, že skripta a další učební materiály jsou vytvářeny v elektronické podobě, popřípadě je někdo neskenuje a zkompletuje do elektronického soboru. Takto se dostanou snadno mezi všechny studenty. Jak se vám studuje z elektronických materiálů?

Kateřina H.: *„Přiznám se, vyhovuje mi oboje. Mám ráda tištěné studijní materiály, protože zkrátka ne vždy a za každých okolností máte u sebe počítač. Tablet nevlastním a luštit to z mobilu, to jen spíš jako nouzové řešení, když jste ve vlaku nebo někde na něco, na někoho čekáte. Navíc si do nich můžete vepisovat poznámky, zvýrazňovat důležité a tak.“*

„Elektronické pro mě mají tu výhodu, že je mám všechny na jednom místě. Tím, že jsou v elektronické podobě, tak je mohu komukoliv poslat, nebo je může kdokoliv nasdílet. V rámci moji skupinky ve škole používáme například společné sdílené účty na Googlu (nevybavím si, jak se tomu přesně říká) – vidíme, kdo jsme online, sdílíme společně materiály, všichni jsme v tom stejném prostředí. Kdokoliv, kdo z této skupiny zrovna online není, po přihlášení vidí v upozornění, co se zde dělo.“

7.) Odpadají náklady na nákup skript, také na dopravu do knihovny, s čímž souvisí také úspora času. Vidíte v tomto natolik velikou výhodu, že upřednostníte elektronické a online prostředí?

Kateřina H.: „Docela ano. Já jsem z menšího města a v naší knihovně ani v knihkupectví není takový výběr, ani prodejnu skript nemáme, jako je tomu ve velkých městech a univerzitních městech. Je to pro mě nejefektivnější volba, jak se k učebním materiálům dostat. Vlastně i k doporučeným knihám obecně. Hlavně tedy k těm, které jsou hůře dostupné. Naštěstí se vždy najde nějaká dobrá duše, která knihu sežene a pak ji neskenuje a poskytne ostatním.“

8.) Jak byste hodnotila z vašeho pohledu školní online prostředí, tedy školní systém, do kterého se přihlašujete pod svým studentským číslem a z kterého spravujete a administrujete podstatnou část studia? Je pro vás přehledný?

Kateřina H.: „Již jsem si zvykla, ale ze začátku jsem byla dosti zmatená. Předem, tedy před nástupem studia, jsem o tom moc nevěděla, takže pro mě bylo docela nové to, jak vlastně školní systém funguje, jak se používá. Pamatuji, že jsem byla nadšená z toho, co vše je možné v systému dělat, na druhou stranu jsem z něj ale byla opravdu v rozpacích, protože jsem nevěděla, co se stane, když něco udělám tak a něco za tak.“

Jaký systém používá vaše škola?

Kateřina H.: „Moodle.“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Bártová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Moderní technologie ve vzdělávání dospělých

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 15

Vedoucí práce: doc. Dr. Milan Beneš